

Йордан Ватев

ПИСМОТО

**Диалог
на
чувствата**

ВАШИЯТ ШАНС

Хелиопол • 2017

Йордан Ватев. *Писмото – Диалог на чувствата (Вашият шанс)*.

Авторът, познат на българския читател като преводач на „Книга на мъртвите на древните египтяни“, е изнесъл стотици лекции в страната пред различна аудитория. Това обяснява и специфичния стил на изложение, характерен за настоящото издание, което носи в себе си атмосферата на непринуден диалог, присъща за неговите лекции.

Книгата представлява интерес за ученици, студенти, журналисти и всички, които желаят да навлезат в царството на епистолярната комуникация.

Книгата е тиражирана през 1991 година поради интерес от аудиторията без да е регистрирана.

© Йордан Ватев, 1991 г.

© Хелиопол, София, 2017 г.

ISBN 978-954-578-343-2

ВАШИЯТ ШАНС

*„Любовно писмо от Швеция,
на пощенската марка Стринберг.“*

Елиас Канети

Книгата, която е пред вас, няма претенцията да бъде ръководство по писане на писма. Тя е опит да се надзърне в бездната на словесното общуване, в този неповторим свят на човешката близост, светът на очакването, на тишината зад думите, толкова различен от телефона и личните срещи. Вълненията и радостта, трепетът и мечтите, оставили следи върху хартията, правят човека да бъде по-малко самотен, повече устремен към живота, към творчеството. Чарът на едно писмо, деликатността на чувствата, откровеността на мислите, докосването до ценностите, преминаването на границите на разстоянията и времето носят смисъла на едно от най-големите удоволствия на света – истината, че не сме забравени. Прочетете тези страници като свободно отношение към един опит. Не губете нито за миг вашата индивидуалност, вашия усет към нещата, вашия вкус към избора на плика, на марките, следете логиката на сърцето. Бих се радвал, ако моите мисли събудят у вас желанието да пишете,

да се издигнете над събитията, да зарадвате един човек! Не забравяйте – писмото е откровение, пътуване към други светове. Тръгвайте! Не се колебайте! Очаква ви любов!

Йордан ВАТЕВ

1. Искате ли да бъдете обичани? Искате ли да избегнете самотата? Искате ли да имате една хубава любов ? Искате ли да откриете душата зад думите? Не пренебрегвайте писмото! Оставете писмата на великите хора. Обърнете се към живота. Човек не живее по моделите на миналото. Помнете златното правило на Дзен: „*Тук и сега!*“ Едно писмо е велико, когато има на кого да го напишете. Писмото не е литература, не е упражнение по стилистика, не е изложба на интелигентност. То е връзка, доближаване до един човек, отзвукът на това доближаване. Писмото е цялата личност. Неговата истинска стойност зависи от хиляди трепети, от вълнения, от размишления, от надежди, от намерения, от предпазливост, от опасения, от действия. Помнете ли думите на Биби Андершон към Лив Улман във филма „*Персона*“ на Бергман: „*Вашето скривалище не е непроницаемо. Животът прониква отвън и ви кара да реагирате!*“? Писмото е резултат от взаимодействие. Вие не можете да се затворите в една стая, да не говорите с никого, да не ви докосне полъхът на живота. Абсолютната самота е немислима. Дълбоко в себе си човек изпитва желание да говори за своите вълнения, своите радости, своите безпокойства, да се почувствува от значение, макар и за един човек, на когото държи. Това дава импулс, повишава настроението, укрепва чувството за сигурност, носи оптимизъм. Не мислете, че писмото е привилегия на избраните, на писателите, на учените, на интелектуалците. Това е фалшива представа за човешките преживявания, за човешките тайни, за човешките истории. Хората пишат, защото искат да кажат нещо и има на

кого да го кажат. Писмото е израз на личен контакт. Неговата красота, неговото съдържание, неговата стойност не зависят от професията и шанса на социалната значимост. Те са привилегия на сърцето, на истината, на взаимността. Сам в студените пространства на очакването! Какъв смисъл имат тогава титлите и положението, славата и чувството за гордост? Бихте ли заменили една известност с неизвестността на едно получено писмо?

2. В едно писмо вие не се срамувате, не се притеснявате, не се подчинявате на условностите, на предразсъдъците. Вие казвате истината, изпитвате радост, че сте могли да я кажете. Не мога да забравя една зимна привечер. Стоя в Централната поща. Отварям моята кутия. Намирам писмо и картичка с нежни думи за деня на св. Валентин. Коледа и Валентиновден са моите най-скъпи празници. Виждам една жена, застанала пред високата маса до вратата. Казва на служителката: „*Получих много хубаво писмо от Англия!*“ Внезапно се обърнах към нея: „*Извинете, кое писмо е хубаво?*“ Тя отговори: „*Хубаво писмо е връното писмо!*“ Вие жадувате за писмо, което носи живот! Животът, това е истината! Нещата от живота не се измислят. Те стават. При личните срещи искреността често пъти добива формата на откровеност, което ви кара да бъдете предпазливи. Интонацията и жестът, погледът и мимиката отнемат вниманието, създават паузи в непосредственото възприемане на информацията. В писмото вие се радвате на свободата, не виждате партньора, имате естествено поведение. Там лъжата се открива много лесно, мълчанието показва погрешното решение.

3. В съвременния свят хората пишат по-малко. Телефонът, навикът да бъдат целеви и кратки отнемат радостта от една кореспонденция. И все пак интимните писма имат значение в нашия напрегнат свят. Независимо от възраст и

професия, от съдби и случаи хората намират възможност за общуване. Не мислете, че интимната кореспонденция е отживяла форма на човешки контакти. Телефонът не е всичко. Ученици и студенти, войници и курсанти, колеги и приятели, познати и непознати живеят с трепетите на писмото: *„Благодаря ти за списанията, за писмата, за атмосферата, която те донасят в един толкова далечен и скромен дом и човешки живот. Каквото ми изпратиш, го запазвам някъде дълбоко вътре в себе си. Това са великолепни спомени за теб, за миналото, за настоящето. Чрез теб се докосвам и до невидимото, но действително истинското.“* Телефонът не може да предаде така неотразимо едно чувство. Секундите погубват вълнението, споменът запазва за късо време следите на трепета. Кореспонденцията открива друга картина. Вие можете да прочетете отдавна получено писмо, да възстановите отминали чувства, да направите преценка на себе си, да вземете нови решения, да коригирате една студенина, да поправите една грешка, да премахнете жестокостта на отхвърлянето, да откриете цената на онова, което сте изгубили, да видите вашата несправедлива гордост!

4. Писмото е незаменим начин да узнаете дали сте обичани. Хиляди писма преминават разстоянията, хиляди писма се очакват, хиляди писма се изпращат. И зад тях стои една тайна, една надежда, една вяра във взаимността. Писмото е извор на самочувствие, гордост, че някой мисли за нас. То открива невероятно дълбоки възможности за израстване на личността. То е университет на духа, бездна от неизказани светлосенки на чувствата. Ако те липсват, думите ще бъдат нахвърляни знаци върху белия лист. Животът на писмото е онова, което тълкувате зад написаното; онова, което търсите да откриете, още щом отворите плика; истината дали сте обичани, дали можете да разчитате на интимна близост в бъде-

ще, когато личната среща, подготвена от кореспонденцията, ще бъде една реалност. Дали ще изпитате радост или огорчение, нежност или студенина, щастие или завръщане на самотата? Играта на чувствата изглежда възможна, литературната козметика може да бъде съвършена, но фалшът не може да се скрие. Артистичната елегантност на фразата, приповдигнатият тон, разточителните епитети, засилените признания, картината на изкуствената сърдечност показват най-страшното за една интимна кореспонденция – това, че се пише по задължение. Една дума може да открие истината, една дума може да очертае отсъствието на комуникация, непростимо и жестоко при една любов, при едно приятелство. Кажете направо, че не искате да пишете, отколкото да отговорите „с мълчание и с тайно презрение“, както казва Бейкнън. Всяко получено писмо изисква своя отговор. Това е законът на благородството, валиден през вековете. Само човек с бедна душевност, непроницателен и самонадеян, потъва в мълчание, когато получи едно писмо. Това говори не само за лош вкус, но и за липса на човечност. Има хора, които чакат едно писмо цял живот и то не идва. Така те остаряват незабележимо в една невидима самота. Не бъдете жестоки. Не правете лоша вашата карма. В следващия живот вие ще бъдете самотни, отхвърлени. Космическата логика е неотменима! Ако не искате да кореспондирате с някого, не пишете първи, не създавайте ситуации на надежда, преценете последствията, приемете риска, не се оттегляйте от полесражението с гордостта на победители, помнете думите на Бергман: „*Не оставяй хората, които те обичат!*“

5. Има една картина от Салвадор Дали: Тъмно небе. Буря. Три силуета – един мъж и две деца. В дъното бяла къща. Жълта земя. На земята чиния с телефонна слушалка без жица. В летежа на асоциациите достигахме до идеята за комуникаци-

ята, изразена чрез отсъствието на комуникация. В един съвременен свят някъде вътре в душата на човека лежи стремежът, очакването, тайнството на една среща на личностите. Модерният човек е самотен. Неговата самота е прикрита чрез външни контакти, делови срещи, уютен живот, познаване на ценностите. Това е изключително интимен и деликатен въпрос. Хората не искат да изглеждат самотни, те смятат това за слабост на духа и на сърцето, те се правят на щастливи, изпълнени с любов и постигнати надежди. Те не знаят защо е така. Те не помнят какво са правили в предишния живот, не знаят, че плащат по законите на космическата справедливост. Мисълта на Салвадор Дали крие една истина: *„Пейзажът – това е състояние на душата.“* Вие не можете да живеете без комуникация, без докосване на едно живо същество, без навлизане в света на един друг човек, за да стане този свят ваш. Телефонът носи тревога и радост, съмнение и хармония. Един глас, прозвучал по кабела, съдържа хиляди отсенки на чувствата и желанията, на съмнението и надеждата, на страха и бягството от самотата. В писмото нюансите са по-силни, защото живеят в думите и почерка. Човешката комуникация е неизразима по своите психологически проявления. Тя обхваща целия живот от детските години до часа на смъртта. Има нещо просто и велико във факта, че се стремите да бъдете в духовна и физическа близост с един-единствен човек, който има значение за вас. В мига на срещата вие не оценявате реалните възможности за комуникация, впоследствие откривате, че не можете да живеете без нея. Затворени в своя свят, усмихнати и доволни сред другите, вие се преструвате на хора, докоснали хармонията на живота, а в действителност копнеете за една капка близост, за една дума, за едно писмо, за един почерк, който можете да разпознаете светкавично между хиляди други. Вие живеете с разговорите, с медиите, с

транзистора, с телевизията, със срещите и все пак един плик, един лист, едно изречение, един подпис са достатъчни, за да изпитате цената на щастието. Далече един човек, в един град очаква писмата ви. Вие очаквате неговите писма. Това е тайната на кореспонденцията. Нетърпението да напишете писмо, нетърпението да изпратите писмо, преливането на чувствата, кръстосването на желанията, трепетът на разгадаването, откровението – ето обаянието на писмото! Самотата не е невъзможност да живеете сред другите, самотата е отказът от комуникация, състоянието на захвърленост зад борда, телефонната слушалка без жица на Салвадор Дали. Щастието е взаимността, очакването, пътуването към една друга планета, дълбоката вода на чувствата: *„Благодаря ти за писмото, то беше така неочаквано за мене, но радостта ми беше голяма. Аз сега започнах да се готвя за следващия изпит. Едновременно с това тече и стажът. Вече нямам тук и аз, на кого да се обадя сутрин рано или вечер късно. И затова дните ми протичат еднообразно. Много често мисля, че като почна работа и навляза в живота, проблемите ми ще бъдат много повече и някак си се плаша от това. Затова ти вярвам, че хубавите неща са малко, но все пак ги има, и затова човек има една надежда. Понякога ми се иска да бъда в София и пак да чуя твоя глас. Когато мога, ще ти се обадя по телефона или пак ще ти пиша“*. Писмото ни свързва с другите. Това не е романтично преживяване, отзвук от отминали времена, една илюзия. Това е реалността на нашето съществуване тук и сега. Писмото е мостът, сърцевината на човешката комуникация. Един разговор без звук и образ, потъване в света на истината и красотата, капките вода върху жълтата почва на самотата. Писмото е пътуване и нежност, любов и сигурност, хармония и взаимност, един изпит да се уверим дали обичаме. По-добре е да обичаме, отколкото да ни обичат! Едно

писмо дава сила и увереност. Вие живеете с необходимостта да пишете и да получавате писма, но малко хора имат привилегията да намерят в пощенската кутия, в портиерната на общежитието, върху леглото в спалното помещение писма от човек, който не ги е забравил, не ги е отхвърлил, не ги е пренебрегнал. В това събитие, в тази картина от нещата от живота се крие очарованието, смисълът, стимулт, топлотата на интимната кореспонденция. Може да е една картичка за Нова година, пожелание за рожден ден, надписана снимка, дори бележка, изпратена по конкретен повод; важното е, че ръката на човека, когото обичате, е написала редовете.

6. На пръв поглед писмото е литературна форма на вашите преживявания, спомен от спокойните години на прабаба ви. В света на бизнеса и разговорите интимното писмо остава в здрача на настроението. Вие казвате: *„Днес хората не пишат. Те не са романтични. Времената са други.“* Но вярвайте, че писмото носи радост, че писмото има право на живот. Един плик в пощенската кутия, едно вълнение, една пауза преди да го отворите, за да задържите повече трепета, че сте го получили. В тези полутонове на нежността е атмосферата на интимната кореспонденция. В минути на самотност и очакване, на размисъл и конфликти, едно писмо носи решение. По пътищата на живота, зад морета и железопътни линии, зад планини и пропасти, през сезоните на времето писмото пътува от човека до човека, свързва човека с човека. Хората жадуват да получават писма. Те не искат да бъдат забравени. Не казвайте: *„Никой не ни пише! Няма на кого да пиша!“* Една любов може да ви очаква на ъгъла на улицата, в едно бистро, на една маса за двама. Писмото подновява старите контакти. Не сте писали на един човек дълги години, не сте отговорили на неговите писма, не сте искали да го направите. В дългата верига на времето вие сте го забравили. Изведнъж

нещо ви напомня за него – книга, песен, снимка. Вие се решавате да му пишете. Не очаквате отговора му, може адресът да е друг. Но отговорът идва. Вие разбирате, че сте обичани, че сте били очаквани с години, че нищо не се е променило в дълбините на чувствата, независимо от обстоятелствата на живота. Може да получавате хиляди писма, но само едно да пазите в паметта си, в гънките на сърцето си. Изпитвате облекчение. Започвате една нова кореспонденция, един нов път към щастието! Познавате преходността на живота, летежа на годините, идването на старостта, потъването във вечността. Не се страхувате. Не сте сами. Имате дом, семейство, роднини, близки, но имате и вашата тайна! Хубаво нещо е човек да има тайни. Интимното писмо е една тайна не само, защото го получавате на гишето „до поискване“, а и защото то крие най-съкровени ви мисли, най-тънките отсенки на вашите чувства, свободата на вашето сърце! Вашия дух! Вашите спомени! Вашата младост! Социалните задължения, битовите въпроси, умората и еднообразието на всекидневния живот не докосват тази тайна. Вие живеете в един друг свят! Това не пречи на живота. Това е животът.

7. Чрез писмото двама души стават едно: двама души стават „Ние“. Писмото има неизразима сила на влияние. То променя не само мислите на човека, но и неговата бъдеща мотивация. Самотата и болестите, остаряването и нещастията имат една преграда – вълнението и факта, че сте от значение за един човек. Животът придава една деликатност на писмения контакт. Нежният плик, хубавите марки, белите листове издават вкус към красотата: все пак те остават външните страни на епистолярната комуникация. Същественото е зад текста, в онова, което не е изказано, което се намира в дълбочината на вашите загатнати намерения, което се тълкува свободно от партньора и определя неговото бъдеще поведение.

Интимните писма носят своя атмосфера. Тяхната мотивация има хиляди нюанси, винаги индивидуално изразени, винаги резултат на събития, желания, чувства, настроения, винаги актуални. Можете да слушате Вагнер или „Пинк Флойд“, Бах или „Ролинг Стоунс“, да работите в бизнеса, да не се отделяте от телефона, да правите пари и пак в своя личен живот, извън събитията на службата, извън разговорите и сделките, да потъвате в душата на писмото.

8. Вие трябва да познавате човека, на когото пишете. Можете да го познавате, само ако го обичате. Има един тест, който ви позволява да открехнете неговия вътрешен свят. Един човек го нарече „*вълшебен тест*“. Това е много полезен тест. Ценностите правят стабилността на личността, те изграждат нейната неповторима оцветеност. Необходимо е да намерите фокуса на предпочитанията, да погледнете зад отговорите. Това е психологическа задача. Ето въпросите: отговорите рисуват моя свят. За вас те ще бъдат различни. Позволявам си този пример, защото веднага ще доловите ефикасността на теста:

1. *В коя страна бихте искали да живеете?*
– *Норвегия.*
2. *Кой герой от любимия ви роман харесвате?*
– *Соня Мармеладова от „Престъпление и наказание“.*
3. *Кое историческо лице харесвате?*
– *Перикъл.*
4. *Кои хора от всекидневния живот харесвате?*
– *Пощенските служители.*
5. *Кои хора от интелектуалния живот харесвате?*
– *Художниците.*
6. *Вашият любим композитор?*
– *Йохан Себастиан Бах.*

7. *Вашият любим художник?*
– *Салвадор Дали.*
8. *Какви качества цените у мъжа?*
– *Скритата нежност.*
9. *Какви качества цените у жената?*
– *Грижовността.*
10. *Кое морално качество цените най-много?*
– *Добротата.*
11. *Какъв бихте искали да бъдете?*
– *Поет.*
12. *Каква е главната черта на вашия характер?*
– *Доверчив съм.*
13. *Какво цените най-много у вашите приятели?*
– *Свободното държане в нещата от живота.*
14. *Какъв е вашия главен недостатък?*
– *Не се обиждам.*
15. *Кой цвят харесвате?*
– *Синия.*
16. *Кое цвете харесвате?*
– *Горска теменужка.*
17. *Каква е вашата мечта за щастие?*
– *Да обичам и да съм обичан.*
18. *Кои писатели предпочитате?*
– *Достоевски, Селинджър, Фокнър.*
19. *Кои поети предпочитате?*
– *Шекспир, Жак Превер, Елисавета Багряна.*
20. *Каква съвременна музика предпочитате?*
– *Джаз.*
21. *Имате ли любим кинорежисьор и киноактьор?*
– *Бергман, Лив Улман, Дъстин Хофман.*
22. *Какъв спорт предпочитате?*
– *Плуване.*

23. *Кои музикални изпълнители предпочитате?*
 – *Оскар Питърсън, „Пинк Флойд“, Дюк Елингтън.*
24. *Какво обичате да правите?*
 – *Да пиша писма, ако има на кого.*
25. *Какво обичате да купувате?*
 – *Грамофонни плочи.*
26. *Кое би било вашето най-голямо нещастие?*
 – *Болестта.*
27. *Кое ви отблъсква най-много?*
 – *Жестокостта.*
28. *Кое ви радва най-много?*
 – *Взаимността.*
29. *Как бихте искали да умрете?*
 – *Тихо, в своя стая.*
30. *Вашият девиз?*
 – *Същественото е човек да живее за другите.*

Отговорите на въпросите показват картината на една личност. Ако знаете това, вие по-лесно ще отидете до човека. Стилът на вашите писма ще отговаря на неговия дух, на ценностите, на атмосферата, която произтича от неговата индивидуалност. Не забравяйте ценностите!

9. Писмото е най-големият приятел на любовта. Андре Мороа казва: *„Писмата могат да играят голяма роля във вашия живот, да, също и в нашето време. Без съмнение те са ефикасно подкрепление за влюбения, който пише добре. Но любовта се подсилва от стила и всяка жена намира някаква красота в похвалите на нейната личност. Едно писмо прониква много по-дълбоко, отколкото един разговор по телефона. Импровизирано, то ще бъде винаги незавършено. Писмото става едно произведение на изкуството, вашите желания в него се украсяват чрез една завършена форма. Една красива фраза, много обичана, ще бъде прочита-*

на сто пъти с радост, с гордост. Сирано, нерешителен в присъствието на Роксана, понеже се мисли за грозен, пише писма под прикритието на красивия Кристиан, които подготвят атаката и обезоръжават свенливостта. Макар че Роксана не го знае, това е Сирано дьо Бержерак, авторът на писмата на Кристиан. Бъдете вашия истински Сирано! После, когато крепостта е превзета, поддържайте ритъма на вниманието. Не пренебрегвайте никога една завладяна жена. Това изразява една истина. Жените, аз ви го повтарям, имат нуждата някой да се занимава с тях, някой да им говори. Ако вие не го направите, друг ще го направи!“

Точният психологически поглед на Андре Мороа докосва не само сърцето на жената, той достига до дълбоките пластове на човешката душа. Една любов започва с едно писмо. Самата любов е писмо, изпратено към бъдещето, писмо към страната на щастието. Ако вие имате една хубава любов, няма ли да погледнете към нещата по друг начин? Колко фино и вярно Франсоа Мориак открива света на влюбените: „Тишината на единствения глас, който има значение за тях, ги кара да чуват, че всичко останало в света ги приветствува. За тези, които обичат, годината носи само това, което те притежават. Те не могат да узнаят как преминават от една година в друга, защото тяхната любовна стихия пренебрегва бъдещето.“

Има влюбени и по време на мир, и по време на война, и по време на плодородие, и по време на оскъдица. Без любов човек е смазан, вътрешно безразличен, студен, рязък към другите, самотен. Любовта дава една мекота на човешкото сърце, едно помирение със света, едно благородство, което не може да не бъде усетено. Любовта прави щастието. Парите не могат да накарат някого да бъде обичан истински, да бъде прегърнат, да бъде очакван, да бъде свободно избран. Те създават условия за съвместен живот, но трепетът липсва,

кокичето не е проболо снега: то е забито в снега, откъснато и вече повяхнало.

10. Затворете очи и помислете къде е щастието? Спомнете си Библията, книгата Рут: „*Ноемин каза на Рут: ето, твоята зълва се завърна при своя народ и при своите богове, завърни се като твоята зълва. Рут отговори: Не ме карай да те оставя, да отида далеч от теб! Където ти ще идеш – аз ще ида, където ти ще живееш – аз ще живея, твоят народ ще бъде мой народ и твоят Бог ще бъде мой Бог, където ти ще умреш – аз ще умра, и там ще бъда погребана*“. Тези думи на вдовицата Рут, живи във вековете, крият не само обичта между снаха и свекърва, но отвеждат и към мисълта за човешкото общуване. Те са един чудесен пример, един мост към бездната на душата – въпреки смъртта на мъжа си, въпреки младостта си Рут не напуска свекърва си. В живота, във всекидневието, изпълнено с труд и мъка, те са заедно и щастието е при тях. Самотата е състояние на духа, тя е психологически проблем. Чувството да си самотен или да не си самотен има неоспорима интимна стойност. Една северна пословица казва: „*Въжето за вързване на мислите още не е изплетено*“. Гледате един човек сам на пейка в градината, виждате го пред павилиона за вестници, пред чаша бира, на касата на киното, на маса в едно бистро. Мислите ли, че е самотен? Виждате хора, усмихнати лица, весели компании, атмосфера, движение. Вярвате ли, че са щастливи? Сигурни ли сте, че са обичани, че са очаквани, че имат значение за някого? Не прикриват ли една вътрешна самота? Не компенсират ли липсата на взаимност с едно шумно присъствие на социалното поле? Разковничето на истината е тук, в характера на общуването, в неговата същност, не в неговата форма. Човекът в един модерен свят, понесен от вълните на преходното, скептичен към ценностите, подчинен на интересите, изпълнен с плано-

ве, забравя най-главното – трите начала на живота: любовта, красотата, хармонията. Никой, никой, независимо от пари и служби, от популярност и успехи, не иска да бъде самотен, не иска да бъде лишен от топлина и взаимност, не иска да бъде пленник на едно формално общуване. Фактът, че някой мисли за вас, че някой се интересува от вас, че някой не е безразличен към това, което става с вас, може да превърне формалното общуване в междуличностна среща. Вие имате вашия свят, вашите лични проблеми, вашите тревоги, вашите надежди и не сте самотни. Реалната самота е там, където не я виждаме, където не я очакваме, където не я предполагаме. И тук е страшното! Зад светлосенките на нещата от живота / хората не обичат да мислят за това/ се крият жестоките пипала на вътрешната самота. Нейните белези са неразгадаеми. Само чрез откровеност може да се повдигне булото. Самочувствието и гордостта, амбициите и авторитетът пречат, а на човека му се иска да извика, както при Едвард Мунк: „*Аз съм самотен!*“ Същественото, присъщото качество на самотата, което наранява личността, принизява нейните възможности, убива нейните желания, независимо от външно спокойните и понякога блестящи условия на едно човешко съществуване, е невъзможността за емоционален контакт. Нищо не премазва човека така страшно, както истината, че не е обичан, че не е обект дори и на най-малката заинтересуваност от страна на друг. Никой няма да знае кога е отишъл някъде, кога е бил в болница, никой не е забелязал кога се е завърнал; за другите той съществува, но не живее.

11. Има три книги, които обичам. Те ме правят силен: „Библията“, „Книга на мъртвите на древните египтяни“, „Така каза Заратустра“. Винаги, когато потъвам в света на Ницше, когато отварям страниците на тази голяма книга на човешкия дух, виждам писмото – изповед на Ницше от 28

декември 1887 година до неговата сестра Елизабет Фьорстер-Ницше. То открива невероятната дълбочина на самостата, винаги различна и винаги една и съща по пътеките на времето: „*Невъзможността да общуваши – ето най-мъчителното и страшно уединение, а различието в природите – ето най-непроницаемата маска от всички железни маски, само „между равни“ – утешителна дума, пълна с успокоение, надежда, съблазън, прелест за този, който е осъден да живее сам, който никога не е намерил същество, специално предназначено за него, въпреки че го е дирил по невъзможни пътища*“. Мрачен колорит, който напомня последния автопортрет на Рембранд, пълен контраст на едно писмо на Пол Сезан. То е написано в Екс на 22 февруари 1903 година до Шарл Камоан, юнкер, приятел на художника. Стилът и нежността, колоритът и топлотата поразяват със своята непосредственост. Пестеливост на вълненията, философска вгълбеност, интелектуален финал, творчески пламък. На френски език тези редове са музика: „*Скъпи господин Камоан, аз много остарях, на 64 години съм и моля да ме извините за дългото забавяне на отговора. Пиша само две думи. Моят син – сега в Париж – е голям философ. Аз не искам, разбира се, да кажа, че той се равнява с Дидро, Волтер, Русо и че е техен последовател. Но моля Ви, уважете го с Вашето посещение: улица „Валю“ 31, на площад „Клиши“, където се намира статуята на генерал Моне. Когато му пиша, аз ще му напиша за Вас. Той много се обижда, хладен е, но е добро момче. Неговото присъствие ми е подкрепа в моите житейски трудности. Благодаря Ви за Вашето последно писмо. Но аз трябва да работя. Всичко в изкуството, особено това, което е теория, се развива и се осъществява в съприкосновение с природата. Ще поговорим за това, когато ще имам удоволствието да Ви видя*

отново. Това е най-краткото от всички писма, които досега съм Ви писал. Сърдечно Ваш: Пол Сезан. “

12.Представете си едно огледало на стената на времето – това са писмата ви, в които се виждате в пълната естественост на вашата личност. Това огледало държи човекът за когото имате значение и който има значение за вас. Той ви дава радост и смисъл. Това не е малко. Вие сте вие и това е най-важното. Не играйте роли, не се преструвайте, не преувеличавайте добродетелите, не намалявайте недостатъците, не разкрасявайте победите, не принижавайте пораженията. Вашите думи да бъдат „да, да“ или „не, не“. Пишете само онова, което е във вас, което идва от вас. Не се страхувайте да кажете с думите на Шекспир в „Дванадесета нощ“: *„Харесвам ли ви в този миг? Боите са естествени, ще издържат на дъжд и вятър!“* Вие ще изпитате едно удовлетворение, вашето самочувствие ще бъде отлично. Но как в този живот, в този свят, изпълнен с напрежения и конфликти, с надежди и разочарования, да намерите това живо огледало, този начин да излезете от лабиринтите на самотата, да признаете, че въпреки всичко, въпреки проблемите на времето, хармонията съществува? Не се ли страхувате, погълнати от хиляди неща, потънали в хиляди очаквания да намерите едно приятелство, едно пристанище, да остареете и да изгубите желанието за общуване? Не идват ли моменти, часове, дни, когато не ви се говори с никого, когато не ви се пише на никого, когато се затваряте в себе си, когато ставате навъсени, строги, дори зли и заядливи? Не си ли казвате в мислите: *„Всичко е свършено! Нищо не ме очаква!“* Разбира се, още Аристотел казва, че остаряването на мъжа започва след 25-та година. Учените, пред прага на ХХІ век, могат да имат друго мнение, но истината е, че липсата на вълнения уморява духа и това се отразява върху лицето, върху движенията, върху въображението, върху же-

ланието за комуникация. И тогава идва тази тъжна спътница – самотата. Заметресение и наводнение, любов и болест не могат да се скрият, но човекът има ловкостта да превръща душевната празнота във весел смях, мъката в ярко безгрижие, само и само да спаси онова, което традицията нарича „добро име“, „авторитет“, „социална значимост“. Хората играят ролята на щастливи. Те приемат за слабост положението, когато не са обичани. Мислят, че това би се отразило неблагоприятно върху техния професионален просперитет или би събудило присмех у другите. Те са актьори върху сцената на живота. Хората имат и друго качество – умеят да забравят самотата си. Те я отдалечават с мисли, с разговори, със спорове, с четене на вестници, с разгръщане на книги, с гледане на телевизионни предавания, със слушане на радио, с музика, с игра на карти, със спорт, с пиене, с екскурзии, с преживяване на чужди вълнения, с клюки, с бягство от самите себе си, за да се върнат вечерта, преди да заспят, при своите мисли. Това са мислите от вчерашния ден, те ще бъдат мислите на утрешния ден. Човекът, независимо дали е мъж или жена, млад или стар, беден или богат, известен или неизвестен, не иска да бъде самотен. Иска някой да го приеме с нещата, които има. Иска пред някого да каже нещо за себе си. Тогава няма да се страхува нито от нещастия, нито от болести, нито от старост, нито от смърт. Той няма да бъде изоставен! Това е същественото. Това продължава живота.

13. Обърнете внимание на нещата около вас! Вгледайте се не в лицата на хората: те могат да бъдат изкуствено усмихнати или непроницаеми. Вгледайте се в техните дела, „по плодовете им ще ги познаете“, както казва Библията. Мъдростите на вечната книга не принадлежат само на верните, те са достойни на всички, за да познаят всички самите себе си. Никога не казвайте: „*Не ми върви!*“ Никога не мислете,

че загубата на един човек, когото сте обичали, трябва да прекъсне вашия път към другите. Една затворена врата е някъде една отворена врата! Направете строга преценка на хората, с които се виждате, с които контактувате, които имате в живота си. Не мислете лошо за тези, които са ви изхвърлили, но не правете опити да ги възвърнете. Най-доброто е да ги оставите да бъдат това, което са. Не се стеснявайте. Но и не мислете, че имате високо положение днес: утре може да го нямате. Авторитетна служба, че ви познават: една промяна във вашият живот и могат вече да не ви познават. Самотата не пита, когато дойде. Обстоятелствата на живота не спасяват, напротив, те увеличават страданието, защото то се прикрива с повече усилия, с по-изтънчено изкуство, а това съсипва личността. Ужасно е, когато сте едни, а искате да минете за други. Първоначално ви се отдава, после катастрофата е тотална. Преценете, има ли някой, който ви е зарадвал, който ви е написал поне няколко реда, който се е сетил за вас по време на коледните празници, за първи март, за вашия имен ден, за вашия рожден ден? Има ли някой, който може да ви попита: „Какво ти е?“ Не да ви каже: „Къде си?“ а да ви каже: „Как се чувстваш?“ „Обичан ли си?“ „Самотен ли си?“ „Тъжно ли ти е?“. Работете за някого! Грижете се за някого! Живейте за някого! Шведите имат една великолепна пословица: „*За да се случи това, което се иска, трябва да се дава това, което не се иска!*“ Готови ли сте да дадете на един човек вашите мисли, вашите чувства, вашите намерения, вашите пожелания, вашия дух? Готови ли сте да останете при него, каквото и да се случи? Ако сте готови, вие никога няма да сте самотни! Ще имате привилегията на взаимността, радостта от едно богато общуване. Ще усетите вкуса на щастието! Ще бъдете усмихнати, спокойни, уверени! Вярвайте ми! Това пътуване може да започне с едно писмо! Един плик, който ще получи-

те само вие! Един текст, който ще прочетете само вие! Един отговор, който ще изпратите само вие! Останалото е тайна!

14. Вие обичате един човек, искате да го прегърнете, да премалеее в една близост, да потънете в неговата душевност. И все пак не смеете да го докоснете. Боите се да не ви отблъсне и светкавично да разберете, че всяка надежда за взаимност е изгубена. Искате да затворите очи, да се оставите по вълните на нежността. Вие четете неговите писма. Тълкувате всеки ред, търсите скритото значение зад думите, тайното послание на признанието, светлинката на сигурността, свободата на отпускането. С писмото живеете в бъдещето! Голямата любов е един затворен свят! Вие сте в този свят и едновременно извън него. Това е логиката на нещата! Едно писмо ви е донесло това чудо.

15. Динамиката на живота, проблемите, търсенето на решения, преследването на целите, прекъснатите връзки, пестенето на време отнемат чара на писмото, трепета на очакването, свободата на мислите: превръщат вълненията в информация. И все пак познатият почерк, фактът, че не сме забравени, събуждат радостта. Вие се навеждате над листовите и започвате да говорите за себе си. Писмото ви дава тази възможност. Един човек, който не е при вас, става вашата аудитория. Вие цените неговите качества, защото го обичате, иначе нямаше да ги откриете. Вие изразявате най-нежните вълнения на душата си, откривате най-тънките гънки на мислите си. Искали сте да постигнете нещо, да оставите една частица от самите вас по пътя на живота. Но различни ветрове са ви отнесли към други брегове и вие сте се отказали от вашите желания. И тъкмо в този момент една кореспонденция отключва вратите на самотата, връща ви към мечтите на юношеството, прави ви по-самоуверени, събужда ви за творчеството. Станали сте студени, жестоки, равнодушни,

затворени в себе си, но едно писмо дава полет на чувствата: изведнъж ставате друг човек. Не гледайте на интимното писмо като на литературна игра. Не се залъгвайте с хубавите думи, не вярвайте на хубавите думи! Обичайте живота! Вярвайте на живота! Доверете се на живота! Мъдростта не е плод на книгите, на размишленията на интелектуалците, на формулите за добро поведение, на стандартите, наложени от традициите. Мъдростта има своите корени в събитията на живота, живот безкраен и пълноценен, живот богат и целенасочен. Малките неща имат голямо значение. Невидимите събития, незабележимите истории създават мъдростта. Това е вашият опит, вашето умение да живеете, вашите връзки с другите. Вие не пишете писма, за да декларирате чувствата си, това не е театър. Вие не обосновавате една позиция, не прилагате аргументи за една близост. Вие живеете чрез тази близост; редовете, написани от вас са нейното доказателство. В писмото вие откривате себе си едновременно с откриването на другия. Това е едно от най-хубавите неща на света. Тайната на писмото не е в стилистиката, в богатия речник, в натруфените фрази. Човек не трябва да е професор или писател за да пише писма. Често тези хора не могат да пишат писма, защото си играят с думите. Професионалният подход убива простотата на мисълта, отронва пращеца по крилцата на пеперудата, прави писмото декорация на интелекта, снижава чувствата до равнището на концепции, в най-добрия случай до излагане на морални правила, на съвети, на „чете-не на лекции“. Написаното не е мост между двама души, то е студената репродукция на константните емоции. Душата на писмото не се усеща. Не при всички интелектуалци съществува такава опасност от прилагане на литературни клишета, но външните ефекти, макар и примамливи, отнемат величието на истината. Винаги съм предпочитал обикновените пис-

ма на обикновените хора написани просто, вярно, скромно, без показ на интелектуални възможности, истински диалог на чувствата! Хората обичат да четат писма на велики мъже, на писатели, на учени, на художници, но това е лош навик – да се търсят в тях образците на интимното общуване. Времената се менят, човешките отношения не остават в едни и същи граници. Любовните изповеди на Мирабо или писмата на Ван Гог, литературните изповеди на Балзак или изящните страници в кореспонденцията на Флобер не могат да станат извор на вдъхновение за вас. Смесът на едно писмо е в неповторимостта на ситуацията, в индивидуалността на неговия автор, в конкретното значение на събитието, на което е посветено. То е огледалото на една история, само на една история, на вашата история. Подражанието разрушава красотата и съдържанието на писмото, прави го копие на чужди преживявания, унищожава неговата ценност, неуловима от чуждия поглед. Пазете се от обаянието на чуждите писма! Възхищението пречи на вашата свобода, кара ви да постъпвате по стандартите на миналото, прави вашите мисли, вашата мотивация, вашия дух обект на влияние. Не е важно как пишем писма, как нареждаме думите, как проявяваме нашия речник, как спазваме правописните правила. Важното е: има ли човек, на който да пишем. Вие знаете това от вашия живот. Погледнете вашите колеги, приятелите, секретарката, машинописката, барманките в бистрото, фризьорките, началниците, роднините, забързаните по улицата хора, погледнете непознатите и се запитайте дали тези хора пишат писма, дали получават писма? Пазете се от примамките на известността, на популярността, на това, че вашето име се появява по страниците на вестниците, по телевизионния екран, по витрините на книжарниците, че се говори за вас, че обществото ви познава, че хората ви акламират. Това не означава, че ще

бъдете обсипани с писма, че имате богат интимен живот, че сте намерили една хубава любов. Един войник, един курсант, един старшина-школник може да има много по-голям шанс да бъде обичан, да бъде очакван, да бъде по-щастлив от вас, защото има на кого да пише.

16. Вие четете едно писмо, написано до вас, и светът приема други очертания. В светлината на чувството потъват стените и предметите, спомените и хората. Вие живеете с едно вълнение – необяснимо, но примамливо. Нещо ви тегли към човека, когото не виждате. Започва мистерията на любовта. Писмото е чудесен начин на влюбване. Една дълбока връзка, една нежност, една истина започват с редове, изпратени от някого, пътували в тишината на очакването. Какво е влюбването? Един познат ми казва: *„Борбата с една вълна. Това е моментът, когато виждаш един човек, когато усещаш неговия дух, неговата индивидуална атмосфера, излъчването, което носи. Първата вълна отминава. Ти си шокиран от неговата красота, от това, че той е съвършен. След този момент идва втората вълна. Ти се влюбваш в един прекрасен човек, влюбваш се в неговата душевност. Втората вълна ти внушава това първо чувство, което си получил при идеализацията на външната картина. В писмовния контакт ти откриваш, че неговото „аз“ е твоето „аз“. Той вижда своя образ в теб и ти своя образ в него. Това е.“* Влюбването е мигът на една среща, една психологическа бездна, удар на мълния... Скромно съществуване. Еднообразие. Умора. Безразличие. Безтрепетен живот. И неочаквано, без значение от къде, едно писмо. Интуитивно, немотивирано, нещо те тегли към този, който го е написал. Отговаряш. Очакваш ново писмо. Пак отговаряш. Пак очакваш. Думите са излишни. Откриваш един нов свят. Започва една история, най-хубавата, най-вярната. Тя променя живота ти, дава стойност на дните ти, на работата

ти, на самочувствието ти, на лицето ти. Ти разцъфтяваш. Чертите ти стават нежни, излъчването – светло. Хората долавят промяната. Те ти казват: „*Ти си влюбен!*“ И ти ставаш добър, търпелив, милосърден, помирнен с другите, спокоен, силен.

17. В палитрата на възмущенията, от празника на очите до плахите докосвания, от мигновението на нежността до мълчанието на прегръдката, има само една истина – ти ангажираш цялото си същество, мислите си, очакванията си, страховете си в едно друго същество по невидимите пътища на съдбата. Човек може да избяга от конфликтите на света само в една любов. Първата крачка на бягството е красотата на влюбването. Не се плашете, че казвам бягство. Това е завръщане при хармонията у себе си, която сте открили, защото сте обичали и обичате. Преходните събития ви изглеждат маловажни. Вие си казвате: „*Животът е кратък. Остарявам. Живял ли съм или не съм живял?*“ Преходните неща, фейерверките, големите думи, големите планове, големите илюзии, надбягванията и амбициите, гоненето на ветровете и минаването под дъгата правят ли ви щастливи, ако нямате любов? Някой би казал: „*Ние не живеем във времето на романтизма*“. Така е, но „*човекът обича да обича*“, признава Св. Августин. Времената отминават, милиони хора изживяват трепетите на любовта. Кой би имал смелостта да ги уверява, че това не е важно за един човешки живот? Кой би твърдял, че времената не са за любов? Любовта принадлежи на живота. Никой не може да коригира живота, да слага рамка на живота, да вкаменява живота в концептуални декорации. Тайната на влюбените е жертвоприношение, смисъл, приобщаване към доброто. Колко тънко един католик, един писател – отново Франсоа Мориак – докосва неизразимото в човешката душа, истината на влюбените: „*Остава само тишината*“. Не копнеете ли за тази тишина в шума на всекидневието? Становището,

че влюбването е невъзможно и безсмислено, че принадлежи единствено на младостта, не може да бъде обосновано от психологически и социологически основания. Спомняте ли си Гьоте, Пабло Казалс, Балзак, Хемингуей?

18. Във времето на влюбването – това е вратата към любовта, която не би трябвало да се променя с годините – вие по свой начин изживявате това пролетно тайнство. Обобщенията изглеждат абсурд и все пак вие признавате един факт. Погледнете се в огледалото. Чертите на лицето ви, одухотвореността, усмивката, фигурата изглеждат други. Нещо е променило живота ви, нещо ви е докоснало с трепета на красота, нещо ви е дало вътрешно движение, свежест, разлистване на духа. Ницше и Вагнер, Бах и Бетховен отвеждат към света на ценностите, към върховете на европейската култура, но има една книга, която ме удивлява, която ме изпълва с чувство на преклонение пред средновековното изкуство – *„Песента на нибелунгите“*. Не само немският дух, великолепната поетична атмосфера, но преди всичко психологическата оцветеност на действията на героите поражда удоволствие и ми позволяват да вниквам в лабиринтите на човешката душа. Заедно с *„Тристан и Изолда“* това е един химн на любовта. Големият проблем е какво да направим, за да се влюби един човек в нас? Как да пишем, за да мотивираме неговото бъдещо поведение, неговото идване и оставане при нас? Мълчаливо хората носят този въпрос в мислите си и почти никога не намират отговор. Книгите на учените не са последната възможност за изясняването му. Влюбването е болест, желана и приятна, за която няма нито лечители, нито лек, нито съвети, нито предпазване. От Шекспир до Ерих Фром, от Стендал до Фройд, по пътищата на световната литература вие ще намерите много размишления. Но трудно бихте срещнали простата картина на влюбването, останала за вечността в *„Песента*

на Нибелунгите“. Срещата на Зигфрид и Кримфилда. Трудно учените биха добавили нещо повече към тази простота на наблюдението, към дълбочината на истинското преживяване. Университетските схеми се стопяват, авторитетите изгубват блясъка си: „Той си мислеше тайно: Как ли да започна, че да спечеля любовта ти? Това е празен блян! Но ако би трябвало да се откажа от тебе, по-добре би трябвало да умра! – Така поради нея той чувства тайна любов и наслада, и страдание... Как пламна лицето ѝ, когато видя да стои пред нея смелият воин! Тогава младата девойка проговори: Добре дошъл, господин Зигфрид, благородни и добри рицарю! – Как пламна у него от тоя поздрав тихият жар на сърцето му! Той се поклони усърдно и тя го хвана за ръка, и така тръгнаха. Любовта тихо изтъка своята вълшебна нишка. Героят и девойката се наблюдаваха взаимно с мили погледи, но това ставаше скрито“. Четейки едно писмо, вие тръгвате от реалността на невидимата среща. Тя превръща тази реалност в един свят на красота и вечност.

19. Същественото е да можете да влезете в излъчването на другия човек. Това може да стане, ако намерите нещо в неговия образ, дълбоко присъщо на вашата личност. Писмото ще ви открие този път на надежда. „Една истинска любов е една атмосфера и едно чувство между хората, което съществува, когато са заедно. То се проявява в отношението ни с околния свят. Това е едно неповторимо единение с околните, което не съществува, ако тази любов я няма. Тогава се получава едно топло и минорно преживяване, изпълнено с доброта и искреност. Не крия, че зад тези мои мисли се крият твоите лекции.“ Начинът на влюбване е освободен от предварителна мотивация, от планове, от строежи на бъдеща взаимност, от игри на чувства, от ласкателства, от ухоприятни думи, но не е лишен от фантазия. Можете да кажете заедно

с Фелини: „*Аз вярвам във фантазията, която принадлежи на живота!*“ За да се влюби някой във вас, не помага нищо – нито парите /както мислят мнозина/, нито авторитетни служби, нито социално положение, нито възраст, нито външна красота! Норвежците имат една мъдрост: „*Не се избира, когато ще се обича!*“ Тайната на успеха, онова привличане, което не се разграничава от фантазията на живота, идва единствено от една проста истина – вие сте това, което сте! Естественото състояние на духа, индивидуалната стойност на чувствата, смелостта да се откривате допълват впечатлението, създадено от визуалната картина на вашето същество. Тук има един космически принцип: в мигновението на срещата /първото писмо е също една среща/ един човек може да ви привлече или да ви отблъсне! Този факт е истинския знак на едно вероятно общуване. Несъзнателно вие чувствувате дали този човек е добър или лош, дали ви очаква радост или някаква неопределена опасност. Никога не пренебрегвайте това усещане, то е вашата защита, едно предупреждение към последствията. Ако вие сте такива, каквито сте, без преструвки, без роли, без предразсъдъци, без маски, без непременно да се покажете добри, интелигентни, съвършени, вашата естественост ще се отрази върху писмото. Душата на думите, не литературната форма, ще бъде вашата душа. Вие ще привлечете към себе си този, който ще я оцени. Любовта, изразена чрез едно писмо, не е резултат на интелектуални предрешения, на научни изследвания, на установени концепции. Не е задължително на едно влюбване да се отговаря с привидна взаимност или с допълнително прибавяне на чувства. Това е унижително за този, който го проявява, и жестоко за този, който го приема. Или сте обичани, или не сте обичани! Или сте отблъснати, или не сте отблъснати! Друга алтернатива няма. Ако един човек не отговаря на вашата любов, ако вие сте се

влюбили в него, но получавате студенина или мълчаливо пре-небрежение, пълно безразличие или гневен упрек, по-добре замълчете, престанете да бъдете пленници на една илюзия. Коректно и точно изтъкнете вашите доводи, не се оттегляйте внезапно с мълчание. Несподелената любов има своите без-крайно опасни последствия върху целия живот на този, който не е обичан. Внимавайте да не сбъркате, да не съжालявате по-късно. Една студенина на думите не означава студенина на чувствата. Писмото крие риска да бъде зле разбрано, да бъде огледало на вашите страхове и тогава да изгубите онова, което сте притежавали, без да знаете. В едно хладно, вежливо писмо може да има емоционален огън. В пестеливостта на тона, в реда на думите, в краткостта на информацията често пъти бие едно голямо сърце, блика една нежност, една вярност, едно доверие, една сигурност. Хармонично оформеният надпис върху плика, малките елегантни марки, белият плик, няколко допълнителни очертания допълват картината на човешкото общуване: *„Получих писмото ти. Също така пристигна и списанието с твоите мисли, за което ти благодаря. Радвам се много, че си успял да ги публикуваш, което толкова много искаше. Като ги чета, виждам, че са същите, в първичния си вид, каквито ги четох преди в София. Спомняш ли си: като ми ги беше дал първия път, ми каза да отбележа изреченията, които най-много ми харесват. Ако имаш възможност, по-нататък ми изпрати и другата част на „Огледало по пътя“, защото искам да я имам цялата. Ще си отбележа изреченията, които най-много ми харесват, и ако искаш, после мога да ти ги изпратя, ако смяташ, че може да имаш нужда от тях или да ти помогнат за нещо. Радвам се, че съм ти дал малко радост и светлина. Ще очаквам да ми кажеш как да развия тази черта, която отбелязах тогава от анализа на почерка за усъвършенствването.*

Аз продължавам да тренирам ТАЕКУОН-ДО. Участвам в състезания. Есента сигурно ще продължа да уча. “

20. Постоянно влюбени няма и ако би се знаело как може да има, мъката на хората щеше да бъде по-малка. Копнежът, болката по един човек продължават години, когато един ден откриете, че те не съществуват. Искате да се вълнувате, а не можете да се вълнувате. Нещо се е скъсало в душата ви. Любовта живее в момента на взаимността, тя е винаги „сега“. Една любов от вчера и една любов от утре нямат никаква реална стойност. Една излетяла птица или една очаквана птица не радват ловеца. Принципът на Дзен „*тук и сега*“ има неоспоримо присъствие в любовта. Макар влюбването да започне и с едно писмо, вие трябва да предразположите другия човек чрез вашето излъчване към една взаимност. Всичко у вас – от стила до плика, от мислите до думите, от марките до искреността, трябва да събужда възхищение. Хиляди неприятни неща могат да последват, ако забравите тази истина. Как може да накарате един човек да се влюби във вас, ако не оценявате красотата в малките неща? Велика е силата на загатването. Не пишете романи, не се хвалете, не правете театрални изповеди. Бъдете крайно пресметливи, но бъдете вие. Пишете за конкретни неща, не превръщайте писмата си към човека, когото обичате, в научни статии, в есета, в доклади за вашия всекидневен живот. Има писма за информация, има писма за размишление, има писма за чувства. Доверете се на тях, вълнувайте се, не остарявайте! Пазете се от грешки не в правописа, не в стилистиката, не в информацията, пазете се от грешки в отношението си към другия. Винаги показвайте по някакъв начин – сърцето ще ви подсказе, – че той е от значение за вас! Равнодушните писма в една интимна кореспонденция ще ви направят сиви, далечни, самотни. Бъдете естествени. Така ще събудите чувство на красота и възхита,

макар и само в един човек. Ще живеете за този човек, няма да остарееете между четирите стени на равнодушието. Аз съм с европейски дух, но обичам източната мъдрост. Искам да ви припомня думите на Кришнамурти: „*Защо се влюбват хората? Защото любовта ги отделя от самите тях. В това е именно истинският смисъл на любовта, макар светът да приписва друга подбуда. Влюбеният винаги мисли за предмета на любовта си, любовта го кара да забрави себе си и това е най-важното качество, изисквано за пътя. Аз съм сигурен, че ако се вгледате в огледалото, понякога ще забележите грубостта на чертите на лицето си в строгите студени очи. Защо? Защото сте забравили да се влюбвате. Вие сте останали само със себе си и нямате идеал, нито човек, които биха могли да подпалят у вас истина, дълбока любов, които ще направят чувствата ви, външността ви меки и изпълнени с чар. Младите никога не доверяват на старите любовта си, защото знаят, че те вече са я пребродили и с нея са остарели.*“ Искане ми се да добавя след тези чудни мисли на Кришнамурти една изповед:

Вярвам в любовта и в музиката. Вярвам, че духовната празнота на човека постепенно губи своята сила, ако този човек умее да обича. Нека имате мисълта за любов в себе си, това ще се почувствува от другите хора, вие ще бъдете очаквани, вие ще бъдете обичани. Искам, когато пръстите ви вземат химикалката и се наведете над листа, вашите мисли да бъдат мисли на любов, да бъдат мисли на музика, да бъдат мисли на светлина, насочени към един човек, който ги очаква. Вдъхвайте сила и кураж, радост и дух у тези, които ще четат писмата ви, които ще търсят писмата ви, които ще отговарят на писмата ви! Без да знаете, може би вие решавате съдбоносни въпроси за техния живот! Не пишете формални писма, не правете изложба на битовите преживявания, потъ-

нете в света на ценностите и плавайте към острова, който се знае само от вас! Не гледайте небето, не се плашете от бурите, не мислете за подводните камъни! Вървете напред, никога назад! Бъдете горди, има при кого да отидете.

21. В сърцевината на интимната кореспонденция лежи въпросът как да бъде продължена една любов. Първоначално хората пишат писма, после пишат по-рядко, после престават да пишат. Това говори, че чувствата се угаснали, желанието е изчезнало, партньорите са изгубили трепета на очакването. Остаряването е започнало. Причините не са само външни, те се крият в душата на човека, в неговите нужди. Последните са четири: нужда да бъде уважаван, нужда за любов, нужда за сигурност, нужда от физиологически порядък. Загуби ли се жаждата за любов, нещо потъмнява върху лицето, то става уморено, безизразно, леко повяхнало. Появяват се бръчки, посрещат се с равнодушие. В една испанска пословица се казва: „*Бръчките са гробът на любовта!*“ Оставете бръчките по лицето на козметичката, помислете за бръчките на сърцето. Те съществуват и не се виждат, те убиват и докарват самотата. Вие изпращате едно писмо, отговорът е мълчание. Вие искате да докоснете един човек, отговорът е отдръпване. Вие очаквате един разговор, отговорът е „*зает съм*“. И вие се оттегляте в света на самотата. Всичко ви става безразлично. Няма на кого да напишете един ред, на кого да изпратите картичка, на кого да кажете, че съществувате. Отчуждението ви приема в прегръдките си. Смъртта на духа поразява самочувствието ви. Комуникацията е водата на живота, но телевизорът и радиото, касетофонът и книгите не са комуникация, те са уреди. Вие имате нужда от дъх и трепет, от движение и огън, от вода и полъх на вятър. Не слушайте, когато ви казват, че писмата днес нямат реално присъствие в живота на човека. Говорят така, защото няма на кого да пишат, защото

никой не им пише. Направете всичко възможно да задържите една любов! Вярвайте! Писмата ще ви помогнат да направите това. Направите ли го, вие ще бъдете спокойни, ще си спестите страдания и грижи, болести и конфликти, лоши навици и отчаяние. Веднъж питам един човек: „*Защо пият хората?*“ Отговорът е светкавичен: „*Пият, защото не са обичани!*“. Вярно, ако сте обичани, вие ставате друг човек. А за да бъдете обичани, за да задържите тихата вода на чувствата, доверете се на писмото, не отхвърляйте неговата роля. Наскоро ти ме пита: „*Как да се задържи една любов?*“. Аз се почувствах също както пред белия лист. У мен нещо напират, но думите са безсилни да опишат точно този вътрешен порив. Та нима трябва да се опитваме да задържим любовта? Тя ще се задържи, докато има доброта и искреност между хората. Тя не ще угасне, ако нейните благородни жертви не си поставят за самоцел нейното задържане, което означава използване на сила и като резултат да се породи неискреност. Любовта не би могла да се задържи, ако е основана само на сексуалното влечение или тя е физическа. Пестеливостта и мярката в определени граници също са присъщи на една истинска любов. Изобщо тук идеята ми за любовта прескача широките граници на пола, възрастта и е в смисъла, че тази любов аз наричам истински живот на човека. Дано не съм те отегчил и съжалявам, ако не съм бил разбран“.

22. Малко хора познават преливанията на чувствата, претопяването на миговете, мекотата на общуването, изразено чрез думите. В събитията на живота, в конфликтите и остриите реагирания, във внезапните избухвания и грубостта, която има хиляди лица, човешката душа копнее за нещо мило. Тя иска да бъде погледната, да бъде докосната от спокойната сила на хармонията. В модерния свят, лишен от колорита на емоционалните нюанси, свят на черно и бяло, на колизии и

противопоставяния, на деловитост и материални интереси, задъхан и понесен към бъдещето, човекът се отчуждава от самия себе си. Придава дори на любовта една необяснима еднообразна стойност. Днес, в края на века, хората не знаят как да обичат. Важното смятат за маловажно, маловажното издигат до върховете на съвършеното. Губят мярката за нещата и това ги прави неудовлетворени, създава комплекси за малощност. Нищо не показва вътрешната празнота, драмата на личността, търсенето на смисъла на живота, но един ден, един час, един миг светкавицата проблясва и се виждат развалините на чувствата. Нищо не спасява – нито титли, нито пари, нито авторитет, нито уютен дом, нито работа. Една студенина е погълнала всичко. Няма радост, няма разграничаване на нещата, няма очакване. Духът е състарен. Вълнението е мъртво. Вярно е. Любовта е атмосфера. Тя не е нито навик, нито техника, нито задължение. Тя е свобода, тя е мост към другите. Ако нямате любов, вие сте затворени, саможиви, гневни, вътрешно отчаяни. Ако обичате и сте обичани, имате едно скрито чувство на гордост, ставате дейни, добри и нежни, прощавате. Разбирате, че е хубаво да се живее. И има пак една неизвестност, един въпрос, една тревога! Кое създава атмосферата, за която дори и царете копнеят? Кое прави чудото на любовта? Кое ви кара да признаете, че без любов животът е мрачна история, прекършена тръстика, река без вода? Кое ви спира на улицата, още на стълбите на пощата, за да отворите един плик, да прочетете един лист, да седнете в едно бистро и веднага да изпратите отговор? Един човек в далечен град, не го чувате, не го виждате. Ето тайната! И това ви изпълва с нежност, със светлината, която радва хората около вас. Вие отваряте очи за красотата, откривате доброто в злото, вярвате в човечността, вярвате в истината. Имате смисъл, надежда, цел, път. Фелини, когато говори за „Сладък живот“,

казва: „Разправят, че моят филм ужасява. Но защо той да ужасява? Какво може да бъде ужасното в такова реално разказване, да, именно изпълнено с нежност? Моранди писа, че в мене има нещо много меко, женствено, може и така да е, но нежността към живота е необходимо отношение към живота“. Какво проникателно и просто откриване на същественото! Нежността към живота е „Сезам, отвори се!“ за една любов. Само чрез нежността вие ще победите времето, ще задържите една любов, ще запазите диханието, ще имате винаги млад дух, живи черти, ще бъдете обичани. Нежността прави чара на живота. Животът не е само бизнес и тревоги, разговори и пожелания, спорове и предначертания. Животът – кратък и неспокоен – е любов и красота, топлина и нежност. Жестоко е, безсмислено е, ако той преминава през една пустиня на чувствата, през развалини и самота, а външно да изглежда запълнен, модел на преуспяване и щастие. В годините на старостта, които ще дойдат, вие ще разберете, че сте изпуснали същественото, че е трябвало да бъдете добри и милосърдни, меки и отстъпчиви, че е трябвало да изпитате радост от нежността, която сте забравили. Хилядите отсенки на нещата крият нежността в една кореспонденция, невидима за очите, винаги доловима за сърцето.

23. Атмосферата на нощта. Спокойствие. очарование. Човек разговаря със самия себе си. Вие слушате музика, може би Уилъс Коноувър – „Време за джаз“, може би „Адажио“ на Албиниони. Пишете писмо без надежда за отговор или писмо, което нямате търпение да отложите за утре. Коледна картичка, скрита в белоснежнен плик, разноцветни марки, които издават вашата душевност. Тези вълнения съществуват. Те не могат да бъдат пренебрегнати по исторически или концептуални съображения. Нежността живее в минутите на времето, време на здраве, време на болести, време на радост, време на

страдание. Спомнете си думите на Достоевски в „Бесове“: *„Имате ли, Шатов, минути на вечна хармония? Има секунди, пет или шест, не повече, когато внезапно почувствате присъствието на вечната хармония напълно постигнато?“*

Уморени от грижите, смазани от мисли за изгубени възможности, смутени от неизвестността на дните си, удавени в един свят на информация и надбягвания, уплашени от старостта хората отминават малките срещи с красотата, не оценяват срамежливия поглед на верността, предпочитат розата пред забравката, големите думи пред простотата на недоизказаното, не откриват бисера в океана, не слушат песента на дъжда, вярват на гласа на бурите. Във водовъртежа на събитията, в дълбоките пластове на мислите, в светлосенките на въображението една изтънченост на близостта, една сгъстеност на емоционалната стихия внасят хармония и успокоение, уравновесяват даденото и взетото, непринуденото и наложеното, безразсъдното и мъдрото. Препускането през полето убива крехкия цвят на нежността, довежда човека до пропастта на пустотата. Още Питагор вижда в хармонията, в равновесието на възникването на страданието: *„Аз наричам мярка онова, от което няма да страдаш!“* Мярката в едно писмо е тихата светлина, дозирането на чувствата. Големите платна отстъпват пред рисунките, мекотата на тоновете замества пицността на фанфарите, едва доловимият шепот на потока гали, грохотът на вълните плаши. Не потъвайте в шемета на един разточителен живот, не отбягвайте тишината на миговете, не ставайте подвластни на грубостта и нетърпението, не смятайте преливанията на нежността за ехо от далечните времена на рицарите, за привилегия на поетите. Пишете просто и топло, доверете се на полутоновете, докосвайте трайното в потока на нетрайното, спокойното в реката

на неспокойното, сигурното в океана на несигурното. Пазете се дълбоко в своя дух да не изгубите трепета на неповторимото. Едно писмо е израз на единствено преживяване, вижте в това преживяване най-вярното и най-доброто, най-топлото и най-непосредственото. Не гледайте стила, гледайте мислите – те правят стила, те дават широтата на вашия дух, вашата индивидуалност, вашия начин на писане: *„Хелоу, днес е 14 март. Слушалките са на главата ми и, разбира се, слушам „Пинк Флойд“. Наближава полунощ и при мен ще дойде сънят. Чувствавам мозъка си във форма, а не ми се учи. Чувствавам, че е крайно време да открия любовта. Имам нужда от емоции. Имам повече пари, отколкото ми са необходими, но не ги връщам на нашите. Харча ги с лека ръка, защото така обичам и такава ми е душата. Това е животът. Искам да давам на хората радост, сигурност и атмосфера. Трябва да чета. Страхувам се, че ставам инженер. Започвам да мисля твърде логично. Дано запазя способността да се отпускам. Около мен е тихо. Нощ е. Навън е студено. „Пинк Флойд“ пеят за нежност. На масата гори свещ. Лека нощ! Ще се видим в събота в италианския ресторант.“* Нежността в писмото може да има привидно спокойно и дори крайно пестеливо присъствие, но да я откриете в самата тъкан на информацията. Подробностите ще ви покажат нейния извор и това дава един чудесен тон на писмото, прави неговия чар. Вие го четете с удоволствие. Не мислете, че трябва да имате литературни дарби, сърцето говори: *„Прочетох вашето писмо с голямо удоволствие. Стиховете, които ми изпратихте, аз веднага ги прочетох. Едно великолепно усещане за света на слънцето! Чудно е! Някои от тях съм разтълкувал. Ето какво се получава. Настъпва мрак, слънцето залязва. Всичко е толкова тихо, само лек ветрец подухва. В далечината се чува лек звук от флейта. Всичко е толкова красиво. Съ-*

буждаш се. Навън вали дъжд, листата пеят. Потънал съм в тишината на стаята. Духа вятър. Листа зелени, жълти се клатушкат под силата на вятъра. Настъпва зима. Река-та е замръзнала. В гората се чува вой на вълци. Боровете въздишат от снега. Небето е бяло и ясно. В далечината се вижда червена къщичка. Вятърът донася душата на морето и снеговете се топят. Настъпва пролет. Дърветата цъфтят и цялата природа е красива. Господин Ватев, сигурно тези мои тълкувания ще предизвикат във вас лека усмивка, но поне аз така го разбирам“. Описанието на природата е едно от най-красивите неща в интимната кореспонденция. Представете си писма, изпълнени с научни теории, с оплаквания, с абстрактни разсъждения за живота, със съвети (най-неприятните писма!), с поучения, със сметки, с безкрайни доклади за това, как е преминал един ден с най-точни данни, а за красотата на природата нито дума. Ролята на пейзажа в писмовната комуникация, значението на естетическите ценности, отношението на човека към пейзажа са големите въпроси на света отвъд думите, те са сърцевината на чувствата. При натури с вътрешна интелигентност, с усет към красотата чувствата идват от художественото въображение, от непосредственото съзерцаване на природните картини. Тогава думите сами се раждат и очертават финес на духа, вътрешна интелигентност, съзерцателност. Не е така лесно да доловиш същественото и да кажеш: „*Вятърът донася душата на морето*“, да го почувстваш и да го напишеш на един дъх! Сухите писма убиват желанието да бъдат четени с удоволствие. Те стават предаване на информация, но духът дава живот и вие трябва да го насочите към природата. Бъдете художници, не секретари на чувствата. Морето! Това не е Бергман, Кнут Хамсун, Дебюси. Това са писмата на хора, които са докоснали неговото обаяние. В хиляди писма по света се пише за мо-

рето. Неговата нежност и красота имат висока емоционална стойност. Вгледайте се в тези редове и ще откриете картина, нарисувана от художник: „*Стана навик при мен, да минавам преди завръщането си от отпуска покрай морето. Времето е топло, ветровито, понякога слънчево, не е било кой знае какъв студ досега. Облягам се на перилата на мостчето, което е навътре в морето, запалвам цигара и само гледам и слушам. Не зная дали сте били на море, може да сте ми казвали и аз да съм забравил, но тези мигове на усамотение и пълно отричане от всичко, което те свързва със сушата, влияят много благотворно. Монотонният плясък на вълните, свиренето на вятъра, писъкът на чайките, далечният хоризонт, корабите, спуснали котва в залива, бавно се поклащат; долита музика – чувствам, че нямам необходимия езиков багаж да обрисувам зрителната и слухова картина на брега на морето“*

Моля ви, когато пишете вашите писма, не затваряйте душата си, дайте простор на очите си, слушайте гласа на сърцето си! Не мислете за думите, за словоредата, за изреченията, за това, как да кажете едно нещо. Мислете какво да кажете, а как ще го кажете идва по логиката на чувствата. Има само едно правило и престъпите ли го – губите, спазвате ли го – печелите. Искам да печелите! Никога не прикривайте нещата, които искате да кажете! Никога! Пишете ясно и точно, не скривайте нищо! Писмото е вашият приятел, но писмото е и мониторът на вашите чувства, на вашите намерения, на вашите цели. Никой не пише писма, защото му се играе на писма! Писмото е комуникация, но то винаги подготвя друга ситуация. Тя ще бъде реалността след приключването на писмовната връзка. Това е психологическа необходимост, факт, неизбежност. Тази ситуация може да бъде лична среща, близост или мълча-

ние, пренебрежение или студенина. Просто няма да откриете човека, който е бил душата на вашите писма преди години. Много хора са ме питали как да възстановят една прекъснатата кореспонденция. Пишете! Оставете гордостта! Приемете надеждата! Помнете Шекспир: „Ако нещо ще стане, то ще стане! Нека стане!“ Ако имате щастието да пишете писма, да получавате писма, да живеете в един свят на очакване и нежност, да не потънете в събитията на бита, да не остарявате, доверете се на истината. Премахнете предразсъдъците, страховете, изискванията, предпочитанията. Не губете вашия шанс! Нали не искате да бъдете самотни? Нали не искате да проверявате всеки ден в пощенската си кутия дали някой се е сетил за вас? Нали не искате да преминават часовете в една празнота, за която не говорите с никого? Бъдете милосърдни, не отказвайте комуникация, не се правете на недостъпни. Времето изтича. Не чакайте да станете на деветдесет и девет години и тогава да се сетите, че е трябвало да пишете писма. Човек не пише интимни писма, за да показва любовта си, да казва на всеки ред „Обичам те!“. Това е безнадеждно „ретро“. Ако обичате един човек, диханието на писмото ще го издаде: вие го казвате, без да го казвате, то се чувства. Вие го изразявате по един невидим и видим начин. Вие пишете, защото обичате; да пишете писма по принуда е нещо ужасно. Аз не бих могъл да го правя. И вие не бихте могли да го правите. Ако имате съображения? О, това е друг въпрос!...

24. Писмото е свобода. Свободата е това, да прегърнеш човека, когото обичаш, да усетиш полъха на вятъра, трепета на вълните, краткия валеж на снега, да се потопиш в атмосфера на отпускане и музика, в светлосенките на часовете, които очакваш. Така е било и ще бъде в годините, които идват. Човек иска да има своето чувство на сигурност, своето пристанище, своя малък и безкраен свят. Можете ли да изра-

зите всичко това в едно писмо? Разбира се, че можете! Едно предварително условие: трябва да знаете какъв вид писмо предпочитате да напишете. Макар че вашата кореспонденция продължава във времето, имате свободно време за нея, имате желание да я поддържате в необходимия ритъм, вие трябва да сте съвсем сигурни точно кой вид подхожда на вашата душевност, открива най-пълно вашите намерения. Това е сериозен и опасен ход. Ако сбъркате, ще изгубите тотално една връзка, ще усетите вкуса на самотата. Не е за вас! Ако вие се спрете на един начин на писане, не литературен, а психологически начин, в очите на вашия партньор вие изграждате един стабилен образ. Той привиква с вас, не търси нежност, когато е потопен в информация, той ви разбира и приема. Колко е важна тази позиция!

25. Писмо за вашите работи. Разказвате как прекарвате времето, какво се е случило с вас, какви впечатления имате от живота, споделяте вашите опасения с другия човек, изразявате внимание към неговите проблеми. Интимният тон се запазва, но писмото е повече информативно, отколкото емоционално издържано. Това не означава, че чувствата липсват. Те са вплетени в текста. Човек се радва да получава такива писма, знае, че не е забравен, самотата е някъде зад борда на кораба: *„Чудесно е, че книгата ти за писмото има възможност да излезе. Хората са страшно самотни и мисля, че имат нужда от подобно интимно и искрено четиво. Ти сам знаеи, а и самият твой стил на писане и начин на живот са изключително подходящи. Тук е отчайваща провинция, хората са се свили в черупките си. Като че ли само лятото дава приятно разнообразие в живота. Застиналост, злоба и бездуховност, съчетани с балкански нрави, властват тук. Аз с няколко приятели, с които се срещам отвреме-навреме, като че ли сме някакво изолирано островче. Все пак не*

съм нито отчаян, нито пък се влияя от тази обстановка. Много и сърдечни поздрави!“. При тази проблемна ситуация, когато изразявате конкретен отговор или конкретна задача, или конкретно впечатление, вие можете да излезете извън традиционното литературно изграждане на писмото. Вашият дух ще направи вашия стил. Оцветеността на вашата личност създава възможност за асоциации и вие превръщате кратката първична информация в самостоятелно писмо. Попитаха ме какво мисля за целувката. Интуитивно се впуснах по pista на чувствата, думите ми дойдоха сами: *„Най-хубавото в интимната връзка! Целувката е живот. Целувката е хармония. Целувката е радост. Едно претопяване и нежност, мирис на бор и диви ягоди, едно отдалечаване на самотата. Целувката ни отвежда в света на красотата и полусенките, на мълчанието и тайните. Един северен свят, както е при Ингмар Бергман. Това е мое усещане. Аз обичам северните светове, филмите на Бергман, северната любов, морето. Целувката е награда за преданост. Тя не може да бъде забравена. Вкусът на една целувка ни преследва години. Дадена по милост, тя наранява със студ и безразличие. Целувката е израз на култура, на богат дух, на вътрешна интелигентност. Пожелавам ви да имате вашите неповторими мигове на нежност!“* Личното отношение към получателя на писмото съществува, но то не е изведено на преден план. При този вид кореспонденция трябва да внимавате да не се премине границата на допустимата дистанция, да не се обърне писмото на библиографски фиш. Вие знаете колко е тъжно, когато получите картичка за Нова година и само най-краткия текст на света: „Ч.Н.Г.“ Усещате веднага безразличието на автора, формалното отношение, липсата на заинтересуваност. Поне капка топлина е нужна, за да стане един равнодушен текст послание, изпратено лично до вас.

26. Писма за вашите желания. Много проста и силна позиция. Този вид писма са очаквани, коментирани, четени многократно, често пъти лишени от отговор. Една деликатна и психологически крайно опасна зона. Интимната кореспонденция винаги подготвя почвата за нещо в бъдещето. Тя не е „сюжет за малък разказ“, забавление, убиване на времето. Главното си остава: а то е, че хората са самотни. Чух по радиото една анкета за душевността на американските студенти днес. Това е поколение, което се втурва към проблемите на живота, към свободата на самоизявата. Картината е богата: *„Те са разточителни, преживяват стресови състояния, страхуват се от липса на реализация, имат стремеж към максимално използване на свободното време, от книгите четат само отделни откъси, нервни са, искат да имат авторитет, нямат желание за философия, притежават вкус към нещата, търсят смисъла на живота, излагат на показ сексуалното си поведение, обичат спиритуализма, съсредоточават се върху най-същественото, очакват щастие.“* Това състояние на духовете, този психологически пейзаж, характерен за младите хора извън географските рамки и социалните условности, има само едно име – бягство от самотата, желание да бъдеш ти, да не си другите. Желанието лежи в основата на човешката комуникация. Ако вие нямате желание, нищо не бихте постигнали. Не оправдавайте вашето мълчание с фразите: *„Нямах време да пиша“, „Имах проблеми“, „Животът ме завъртя“*. Кажете истината: *„Не желяех да пиша, не се интересувам от теб!“* Навлизаме в една опасна сфера на писмото, сферата на желанията. Дали да се казват желанията? Дали да се прикриват желанията? – *„Това е въпросът.“* – Буда препоръчва отказване от желанията, за да бъдем спокойни. Вие предпочитате изпълнение на желанията, за да бъдете щастливи! Един свят, а толкова пътеки към

пчастието! Не мислете, че желанието да пишем има непременно сексуален подтекст. Вие пишете, защото искате да кажете нещо на един човек, който е далеч от вас. Вие можете да кажете това по телефона или при лична среща, но писмото ви дава един по-голям шанс, една по-голяма свобода: *„Писмото е прекият контакт между хората посредством белия лист. То съдържа онова, което човек по една или друга причина не споделя с другия при среща. Това скрито и непромълвено желание добива ясен и чист вид под формата на писмо. Откровеността пред другия на белия лист е всъщност искреност към самия себе си. Ако не добием ясна представа дали наистина това е, което искаме да кажем в писмото, то просто си изясняваме отношението с другия. Ако успеем да изложим ясно онова, което ни вълнува, то резултатът е едно откровено писмо. И така, ясно се очертават два основни момента за ролята на писмото: 1) освобождаване от несподелени чувства и в този смисъл изясняване на самите отношения между хората; 2) опазване на собственото аз и откровеност към себе си, обогатяване езиковата култура и стила на писане. Така писмото е едно изкуство, макар и нелегитимно. Зад писмата на множество творци се крият образите им като хора. „Писмо до баща ми“ на Кафка е образец в това отношение. „Прекрасно е да получаваши писма, а още по-хубаво е да им отговаряш“.* Едно писмо отвежда желанието на автора най-често към среща, макар и след време. Тогава нещата, които са били обект на писмено общуване, по-конкретни, по-колоритни, по-богати, ще станат повод на разговор. Това, от своя страна, ще определи бъдещите отношения между личностите, ангажирани в тази комуникация. Желанието за разговор може да бъде загатнато, да бъде преплетено с друга информация, вплетено в други асоциации и все пак да доминира в текста: *„След като се върнах от тво-*

ята лекция, в ушите ми още звучат твоите думи, седнах да ти напиша това писмо. Утре, когато дойдеш тук, няма да споменавам за писмото си, защото иначе ще го очакваш. А като отвориш кутията и вземеш писмото ми, ще видиш, че не всички приятели те забравят. Аз бях възхитен от начина, по който представи господин Лилиев. За първи път те виждам как изнасяш лекции, но ти просто си роден за това. Тия толкова нежни, мили слова, тия примери, които посочваш, всичките личности, които цитираш, просто се възхитих от теб. След лекцията не можахме да разговаряме дълго, но утре – дано да е повече.“ Недейте да искате да променят хората, да ги правите подобни на вас, да ограничавате техните качества в представата за съвършенството, която имате вие. В една любов, в един брак това е смъртоносна грешка. Четох в „Пари мач“ едно интервю на Джони Холидей. Изненада ме неговата откровеност, неговото виждане за любовта: „Страхувам се. Имам голямото желание да се ожения, изпитвам страх от брака. Преди да подпиша документите всичко върви много добре и в деня, когато се ожения, всичко се променя. Жените отначало ме обичат за това, което съм. След това ме напускат по същата причина. Те искат с всички сили да се променя. Аз не разбирам нищо от това поведение, защото аз, когато обичам някого, го обичам преди всичко за неговите качества, както и за неговите недостатъци. И ако съм избрал една жена, не искам тя да ме променя. Не искам, чувате ли? Това не влиза в моята система на мислене – внезапно да се иска от мен нещо друго, освен това, което съм.“ Хубаво е да живееш в Сан Тропе, да имаш любов и да говориш така, но мислите на Джони Холидей насочват към едно решение: Вашите желания нека бъдат изграждане, а не разрушение. Всеки опит за интервенция в света на другия, натиск върху неговите чувства, неговите мисли, неговите

ценности, неговите гледни точки е разрушение. Вие се отда-
лечавате, не се доближавате. Не съдете! Не принижавайте! Не
налагайте! Нали Библията казва: „Слънцето свети и за до-
брите, и за лошите!“ Не бъдете вие единствено истината,
позволете всеки сам да върви към нея, да пада, да става и пак
да върви нагоре. Можете ли да кажете: „Аз съм пътят, исти-
ната и животът“? Коя наука, кое положение в обществото,
коя концепция ви дава правото да бъдете съдници на човеш-
ката интимност? Казвам тези думи, защото в писмата на хо-
рата има безкрайно много оценки за поведението на другите.
Винаги ние сме съвършените, другите са непълноценни. Не
казвайте на един човек в писмото: „Искам да не пиеш!“, „Ис-
кам да не пушиш!“ Покажете му нежността, вниманието, съз-
дайте му моменти на красота и той сам ще спре да пие и
пуши. Не казвайте: „Бъди с мен!“. Отворете сърцето си, до-
кажете вашия свят, бъдете последователни в отношението си
към него, пишете му редовно, ако не ви отговаря, мислете
добро за него. Благодарете за хубавите моменти, които ви е
създал, и той сам ще дойде. Не правете грешката да напишете
едно остро писмо, да го насолите, да се покажете онеправда-
ни. Оставете времето да уреди недоразумението, помнете –
хората се връщат. Не играйте на гордост – приемете ги. Не
правете експерименти. Силен е този, който прощава. Разтво-
рите ли едно писмо, дошло след години при вас, писмото на
любовта, която някога е била, помислете добре. Ако човекът,
който ви пише днес, не вдъхва нищо у вас, ако поглеждате
към писмото само като литературен текст, просто се отдръп-
нете, не събуждайте нови надежди. Има една мисъл на Доген,
изцяло в духа на Дзен: „Дървото не знае нищо за пепелта,
пепелта не знае нищо за дървото“. Тези две състояния не се
срещат, не се познават, не са едновременно реални. Бъдете
или дърво, или пепел; или се разлиствате под вятъра, или вя-

търът ви отвява. Подновяването на стара кореспонденция не е гаранция за изживяване на стари чувства. Подновяването на чувствата прави новите писма, новите писма в действителност стават израз на тези нови чувства. Запазете едно отношение на вежливост. Бъдете коректни, пазете свободата на другия. Възстановяването на една отминала любов чрез писма е възможно, но преценете изключително тънко какво е останало у вас и тогава пишете. Пишете, но бъдете подготвени за отказ, защото ако вие не сте се променили, можете ли да твърдите, че другият човек също не се е променил? Не! Само личната среща може да открие нюансите на доближаването, тихите стъпки на отдалечаването. Срещнали сте един човек в живота, имате само едно писмо, една снимка, спомени, които не избледняват. Не мислете, че сте същите, ако подновите комуникацията днес. Стъпките на времето са заличили следите на чувствата. Вие се надявате на нов трепет, мълчанието вкаменява надеждите ви. Отговор не идва. Животът върви. Вие остарявате. Струва ли си да остарееете в едно очакване? Не си струва. Отдалечете илюзиите. Вървете напред. Ще срещнете хора, които ще ви обичат. Ще пишете писма. Ще живеете. Хората потъват във времето, спомените получават сивия цвят на нереалността. Уди Алън казва: *„Дали споменът е нещо, което имаш, или нещо, което си загубил?“* Вярно е едно – думите не се забравят. Те крият една любов, безразличието на формалните контакти. Психологическите измерения на желанията в едно писмо отвеждат към океана на човешката комуникация и никога не могат да бъдат определяни. Те са тайната на личността, нейната съкровеност.

27. Писма – размишления. Вие споделяте с един човек мисли за живота, за изкуството, за хората. Проявявате скромно, лично отношение към ценностите, приемате оценката на другия за това, което сте писали. Тази интелектуална въз-

можност, този духовен контакт между вас може да прерасне в една хубава любов. Тук, в това съсредоточаване на идеи, огромна роля играят културата и искреността, вашият чар, толерантността на получателя на писмото. Хората по-ясно разбират физическата самота, духовната самота е много по-страшна. Да нямаш на кого да кажеш защо харесваш една книга, каква музика слушаш, какво мислиш за любовта, за живота, за смъртта! Това е неизразимата пустиня на духа, която се простира и пред млади, и пред стари. Няма никаква гаранция, че една голяма материална сигурност, един уют, една сигурност в бита, една служба биха отдалечили вашите стъпки от нейните пясъци. Тя няма да се превърне в зелената долина на вашите надежди. Това чудо може да стане, само ако срещнете един човек, ако заживеете с неговия дух, с неговото настроение, с неговото излъчване, с неговата атмосфера, с неговата вярност към вас, с неговото въображение, с неговите чувства, с неговите мисли. Колко рядко се случва това щастие! Колко често, потънали в обаянието на миговете, вие не го забелязвате и го изгубвате завинаги. Не си представяйте, че трябва да пишете статии, съчинения по философия или да попълвате тестове за интелигентност. Просто върху листа, който ви отвежда на други брегове, между най-обикновената информация, между конкретни съобщения, вие изразявате мисли, съображения, оценки. Те се вмъкват в контекста, допълват картината на писмото, дават дух, рисуват вашата личност. Ако прочетете писмото преди да сте го изпратили, ще откриете колко много неща сте казали за себе си в малките редове, спонтанно зафиксирани върху листа. Неща за вашата професионална ориентация, неща за художествените предпочитания, неща за най-интимните ви отношения с цивилизацията, неща за Бога, неща за красотата, неща за истината: *„Преди малко направих твоя графологически портрет. Над*

машината са мислите ми, светлината на нощната лампа, а пред мен, в далечината, светлините на града. От транзистора долита органова музика. Бах. Моето обичано предаване. „Тук е радио Ватикана с вас в нощта“. Това е животът ми. В тази атмосфера си позволих да надзърна в личността ти. Аз ти благодаря, че ти ми позволи да направя това. Очертаването на знаците, техните отношения, търсенето на индивидуалното, на онова, което си ти, ме откъснаха от нещата. Доколкото можях, си представих твоя вътрешен портрет. Винаги съм искал да се наведе над един лист, над един почерк – това е диханието на човека, вечното дихание, останало завинаги, и да тръгна към една неизвестност. Прости ми, ако съм сбъркал в нещо, ако съм видял онова, което не е точно така. В съставянето на един графологичен портрет присъства все пак вероятността. Същественото е само това, което се долавя с един удар на окото, стартът – формата на почерка. Графологията е наука, но в действителност тя е и изкуство. Аз имах удоволствието да се убедя в това тази вечер!“

Много често в интимната кореспонденция човек говори за своите планове, за своите намерения, за своите мечти. Той се вижда такъв, какъвто иска да бъде. Пишете за вашите мечти! Спрете ли да мечтаете, вие остарявате! Защо да поставяте граници на въображението! Погледнете старите хора. Те не мечтаят. Възрастта ги е покорила. Те казват: „Няма смисъл!“, „Няма за кога!“, „Няма на кого да казваме мечтите си!“. Разбира се, вие няма да говорите в едно писмо само за вашето намерение да прекарате ваканцията на Хавайските острови или на швейцарските Алпи, не можете само да споделяте плановете си за бъдещето. Образованието, работата, любовните контакти? Имате право да ги споделите. Вие търсите някой да ви подкрепи, някой да ви каже: „Много добре, направи точ-

но така!“ Тези думи, пътували през разстоянията, извършват чудеса, те могат да променят живота ви, да ви направят щастливи, богати, целеустремени! Трябва да ги чуете. Родителите и роднините рядко ги казват, а вие не се заслушвате в тях. Много рядко споделяте с бащи и майки, братя и сестри вашите планове. Но един човек, кой е той – знаете само вие, става огледало на вашия живот в бъдещето, вие не се страхувате да говорите за себе си, не се притеснявате пред него, ако рисувате пътуване в облаците. Вие сте искрени, знаете, че сте разбрани! При такива моменти не налагайте никакви ограничения. Пишете свободно, не мислете за формата на изказа, отваряйте душата си! Не се знае какво ще стане с вас в бъдещето, но пишете как го виждате, как искате то да бъде! Ще бъдете винаги млади по дух, ще имате обветрени лица! Оставете това, което говорят хората, те винаги говорят! Не се затваряйте в равнодушието! Мислите имат могъща сила върху вашето бъдеще! Вие ставате това, което мислите! Източната философия не е фикция, не е резултат от хонорарни постижения, не се съобразява с титли и интелектуална изфуканост. Тя е картина на единния живот. Не угасвайте светлината на мислите си! Пишете! Самотата ще остане далечна точка зад вас! И нещо съвсем практично – ще обработите вашия стил, ще се научите да се концентрирате върху определени мисли, ще попаднете в обаянието на медитацията, ще се издигнете над безсмисленото и дребнавото, ще докоснете същественото и безкрайното. Вие го носите във вас, не забравяйте това. Щом пишете писма, вие говорите с един човек, вие казвате нещо на този човек. Нали знаете немската пословица: „*За да кажеш нещо, трябва да си нещо!*“ Вие сте нещо! Вие сте личност! Вие сте един неповторим свят! Вие мислите!

28. Писма за запознаване. Великолепна е инициативата на един вестник да представи чрез своите страници възмож-

ността за една кореспонденция между тези, които биха искали да открият красотата на човешкото общуване. Има една неловкост, която не може да бъде избегната. Как да напишете едно писмо, което не само да установи връзка с непознат човек, но и да покаже истината, намеренията, качествата на личността, скритите ъгли на миналото, реалните светлосенки на настоящето, ценностите и духовните измерения? Вие не трябва да бъдете излъгани, да останете разочаровани, да си кажете: „*Как съм могъл да пиша на този човек!*“ Тук е важно написването на първото писмо, обръщението, информацията, която бихте искали да получите, пронизани от чувство на нетърпение. Тези страни от интимната кореспонденция не трябва да имат никаква статистическа стойност, никаква литературна изисканост, а да отговарят на неповторимия индивидуален дух, на самата личност, на онова, което вие сте в действителност, което ви прави различни от другите. Възрастта, материалното положение, професията, физическите качества, беглото очертаване на жизнения път, загатването на желанието не са гаранция за успешна комуникация. Да, възрастта играе важна роля, но амплитудата на годините, когато имате други привилегии, пари, отлична форма, положение, може да наклони везните към вас. Хората ще ви одумват, но вие ще имате любов, не те. Не си ли казвате: „*Има четири важни неща в света – бодър дух, тънко тяло, обтегната кожа, бързи движения!*“ Не търсите ли човек тъкмо с такива качества? Или предпочитате Рубенсовия тип? Не откривайте тайната! Важното е, че търсите партньор и първата ви среща с него ще бъде писмото. Запомнете: свободният текст, зиг-зазите на мислите, премахването на стандартните изрази, никаква формално-логическа структура – увод, изложение, заключение /това не е научен труд или съчинение по литература/, навлизане в нещата от живота, откриване на вашия

свят! Тези възможности ще породят желание за отговор, нали очаквате тъкмо това – отговор, придружен от предчувствието, че сте срещнали най-после един човек, по-точно – ще го срещнете! В малките неща зад знаците на един кариран лист лежи любов или самота, сигурност или съмнение. Вие отваряте страниците на вестника. Прочитате няколко пъти имената. Гледате най-внимателно числото, което показва годините. Решавате да потърсите контакт с неизвестното, сигнал от космоса на една друга душевност, да откриете една светлинка в пространството на човешките отношения. Усещате приятно чувство, скрита радост, несигурност, която не можете да избегнете. Ще получите ли отговор? Ще срещнете ли приятелството, любовта, истината? Вие сте ги чакали цял живот! Това не е малко. Цял живот! Как ще познаете, че този човек е вашият идеал? Ще намерите ли взаимност, разбиране, топлина, отзивчивост? Дали ще обичате? Дали ще бъдете обичани? Сексуалната близост е възможна, но дали тя е всичко? В тази бездна от хиляди въпроси, хиляди колебания, хиляди съмнения, преди да се наведете над листа, вие усещате как вашият живот може да се промени в един миг. Ще бъдете отрупани с писма, които не желаете да получавате. В едно сте намерили истината. Едно преследване, което ви измъчва. Ще пишете писма, без да получите отговор. Това е тъжно. Най-хубавото е една спокойна, продължителна и топла кореспонденция. Едно доверие, едно доближаване на чувствата, никакви предварителни планове, никакви страхове, никакви избързвания. Наложете дисциплина на духа! „*Който стъпва бавно, сигурно стъпва!*“ Не трябва да се мамите! Красотата на една размяна на писма не се крие в хубавите думи, в разказването на случки, в предаването на информация, в запълване на времето. Тя е във факта, че само на един човек вие можете да доверите най-съкровените си мисли, вашето

виждане за ценностите, вашето разбиране за живота. Това е невидимата хармония между двама души независимо от време, професия, съдба и възраст. Казвате, че това се среща само в романите и филмите? Не сте прави! Вгледайте се в нещата от живота! Писмата съществуват! Писмата с непознати! Вие посещавате два пъти на ден гишето „Писма до поискване“. Вие се вълнувате. Тези мигове носят радост! Имате ли, нямате ли писмо? Ще препрочитате прегънатите листове, ще гадаете написаното, ще чакате тайния сигнал на съгласието! Няма да издържите. Ще се похвалите на другите. Радостите и тревогите се споделят. На служебните бюра, в почивката, в салона на пощата, в градината, на улицата, вечер в къщи вие ще препрочитате думите. Няма да се отделите от тях. Те ще живеят в сърцето ви. Вие не сте сами! Вие не сте сами! Има ли нещо по-хубаво от тази истина? Какво ви интересуват историите на хората? Вие имате щастие, вашето непознато щастие, вашето очаквано щастие! Бързате да напишете отговор. Пускате писмото с облекчение, с гордост. Има на кого да пишете! Неусетно ще обикнете този човек.

Ще заживеете с тези писма, с този почерк, с този стил, с тези марки, с тези пликосе – птицата на любовта! Поискали сте снимка. Ето я пред вас! Дълго я гледате. Четете надписа. Пазете се, да не се намесят чувствата. Не се мъчете в една снимка да откриете душата на човека, да гадаете неговото поведение в бъдещето. Ако снимката е стара, ако изкуството на фотографа е разкрасило един образ? По-добре се обърнете към думите! Но те също могат да ви заблудят. Рутината на писането създава нереални картини за човека. Какво ви остава? Да пишете. Да поддържате една кореспонденция. Постепенно ще доловите духа на онова, което не се променя, което има власт над думите, една топлина и нежност. Вие ги усещате във всеки ред, независимо дали става дума за книги или

за прекарване на свободното време, за музика или за битови събития. Вие пишете – отговарят ви. Главното е – решете се да пишете. Не препрочитайте колоните на вестника, не отбелязвайте адресите, не отлагайте! Пишете! Опитайте! Хвърлете бутилката във водата! Доверете се на случая! Не търсете ефекти! Не показвайте езикови възможности, богат речник, интелигентност, социално положение. В дълбочина, при една любов тези неща нямат очакваното значение. Не пишете за самота, за болести, за неприятности, за конфликти, за грижи, за неуспехи. Никой не иска да чува за тъжни неща! Пишете за книгите, които обичате, за музиката, която слушате, за нещата, които искате да ви се случат. Пишете за мечтите си! Ако ги нямате, не пишете. Вие ставате един свят за един човек, който ще ви обича. Вие ще бъдете една необходимост за човек, който ще ви очаква. Ако не сте оптимисти, той ще се оттегли. Ще потънете отново в самотата си. И пак ще чакате – не принца от приказките, а един адрес, за да изпратите ново писмо. И така животът минава в очакване, докато идва времето на равнодушието. Ще си кажете: „*Няма да пиша!*“ И тогава започва страшното – идва реалната самота. Това не е за вас!

29. Пазете се от две грешки: не бъдете любопитни, не задавайте интимни въпроси; не говорете нежелателни неща. Второто е по-страшно: не показвайте чувствата си, не казвайте направо какво представлява един човек за вас. Оставете го сам да долови това, бъдете нежни и естествени. Думите ще очертаят личността ви, но духът на думите ще покаже отношението към другия. Оставете романтичните фрази, бъдете кратки, ясни, конкретни. Пишете винаги по повод на определено събитие. Намерете го! Поглеждайте нещата в дълбочина! Може да напишете няколко реда, няколко стиха. Един лист и върху него:

*„Есен в Ню Йорк
Една вселена –
Оскар Питърсън“*

Най-късото писмо в живота ми, което съм писал! Направете и вие този опит. Дългите редове уморяват. Погледът се плъзга по линиите. Прескачат се изречения. Очаква се главното: какво мислите за човека, който чете писмото. Обичате ли го? Не да го казвате, не да го декламирате. Да го изразите. В контекста, в едно заглавие, в един образ. Техническата атмосфера на писмото не е за пренебрегване. Пликът, марката, редовете, написването на адреса, подреждането на марките върху плика, цветът на химикалката. Всичко има значение, всичко се тълкува. Бъдете художници, бъдете хора с въображение, бъдете изобретателни! Изображението на марката е вашето послание, вашият зов, вашето желание. Не слагайте върху плика каквото ви падне. Преминете през целия град, но намерете марката, която ще бъде образ на чувствата ви. Цветът и образът оказват влияние върху човека, който получава писмото, доближава го до вас или го отдалечава от вас. Това са несъзнателните реакции, но една любов придава изключително внимание на подробностите. Вашият естетически усет става психологически фактор! Ако харесвате една марка с по-голяма цена, вземете я. Не мислете за цените, мислете за радостта, която създавате! Очите обичат да гледат не строежи или машини върху пликовете за интимна кореспонденция. Сърцето не приема тези решения. Но ако не можете да намерите подходящите марки, тогава поставете каквито имате, но адреса напишете много нежно, сложете някаква черта или точка, които да покажат, че пишете вие. Стандартни пликове, стандартни марки, стандартно оформяне на надписа – това отвежда към стандартно посрещане на кореспонденцията.

Чувството се губи. Не слушайте, когато ще ви кажат: „*Марките нямат значение! Гледай кой ти пише, какво ти пише!*“ Така е, но в нюансите на нещата се крие една индивидуалност. Защо да я загубите? Техниката на поднасянето на едно писмо е изкуство! Вие трябва да го владеете, ако искате да имате шанса на една пълноценна кореспонденция. Тези психологически съображения имат повече валидност за коледните картички, но всеки, който получава редовно писма, знае от собствен опит какво значение има външността на писмото. Често пъти тази външност казва повече, отколкото думите, по морални съображения пестеливо наредени върху листа. Повтарям: бъдете художници на сърцето! Пишете името на подателя. Това не е гаранция, писмото да се върне при вас, щом не е намерило получателя си. Това е уважение към този, който ще го чете. Или трябва да сте много близки с един човек, за да не сложите името си върху плика – той познава почерка ви, или не искате други да узнаят за вашата кореспонденция. При други случаи това означава незачитане. Писмото добива характер на анонимност, което винаги създава чувство на неприятност и неудоволствие.

30. Бъдете търпеливи. Една комуникация чрез писма е дълъг процес на взаимно опознаване. Не мислете, че едно писмо е достатъчно и човекът вече пада в прегръдките ви. Това не се случва и в „*Хиляда и една нощ*“. Крепостта се предава, но се предава постепенно. Месеци, понякога и години. Няма те време за чакане? Добре. Разбирам ви, но едно избързване, едно преливане на чувствата може да се изтълкува в обратен смисъл, ако партньорът не ви познава, ако не е доловил вашата душевност, ако вие не сте показали дълбочината на вашето любовно чувство. Не забравяйте, че хората се плашат от големи думи, от силни думи, макар те да са верни за вас. Това не означава, че те ще бъдат верни и за другия. Не се хвър-

ляйте в морето! Каквото и да ви се случи, помнете норвежката пословица: „*Новите ръкавици и големите думи винаги стягат!*“ Бъдете деликатни, търпеливи, меки, отстъпчиви. Не избързвайте с очакванията. Хората се променят в мига, когато не очаквате една промяна. Бъдете подготвени за неочаквания отлив. Така ще оцените по-добре прилива. Пишете сгъстено, маркирайте ситуацията, пестете думите, ограничавайте чувствата, казвайте истината, забравете стилистиката, казвайте нещата направо: „*Музиката дойде при мен! Долавям една нежност, която ме отвежда към норвежкия свят! Утре ще чуя отново плочата. Днес съм напълно на северна вълна. Все едно, че те виждам. Мисля за Бергман! Не ми се слуша Брамс!*“ Бъдете господари на себе си! Не се отделяйте от себе си! Писмото е частица от самите вас в мига, когато го пишете. Какво сте били преди този миг – не е важно. Какво ще бъдете след този миг – не е важно. Важно е какво сте сега, какво чувствате сега, какво желаете сега, какво очаквате сега, какво слушате сега – Моцарт или Брамс? Въпросът е до избора. Вие сте го направили. Думите фиксират този избор. Те са следите на вашата оценка, рамката на вашата истина. Само един човек знае тази истина. Това носи радост и спокойствие, хармония и сигурност. В лабиринтите на чувствата, нишката на сърцето не се скъсва. Пазете сърцето си! Не го отваряйте за всеки срещнат! Сърцето е остров за една любов, а не странноприемница!

31. Погледът на Ла Рошфуко пронизва в сърцевината на разговора, неговият психологически усет е точен и елегантен: „*Тайната да се харесваш в разговора е да не разясняваш много нещата. Да ги кажеш наполовина и да оставиш да ги разгадаят е знак, че имаш добро мнение за другите. Нищо не ласкае повече тяхното самолюбие.*“ Тези думи имат отлично приложение в комуникацията чрез писма. Диалогът продъл-

жава във времето. Той изисква яснота, изливане на мислите, вътрешна хармония, свободен дух, спокоен тон, търпение, прозорливост, съобразяване с обстоятелствата и най-важното – моля ви, не го забравяйте, – никаква разточителност. Не се лъжете! Многото думи не откриват чувствата, те разпиляват асоциациите, отегчават, създават основания за съмнение във вашите намерения. Интимно писмо! Съчиненията носят опасения за сексуална интервенция или нещо подобно в тази насока. Нали не искате да минете за Казанова или ви се иска като Байрон да кажете: „*Защо всички жени нямат една уста, за да ги целуна изведнъж?*“ Или да бъдете Сирано дьо Бержерак, както ви съветва Андре Мороа, този проникателен познавач на човешкото сърце? Никога не казвайте в едно писмо какво искате, макар да го мислите. Бъдете уверени, партньорът отгатва вашите намерения. Интимните писма не се пишат за упражнение, това не са литературни етюди. Писмото е откровение, една изповед, едно изпратено желание, една очаквана реакция. Преценете много внимателно обръщението, основната информация – тя винаги съществува, вашите мотиви и вашите мисли. Запомнете: хората се безпокоят от начина, по който предлагате близост, не от преживяването на съприкосновението. И тук нежността отваря вратите на тайните! Нахлуването в крепостта не е за препоръчване, съпротивата е силна. Отключването става отвътре. Бъдете не писатели, бъдете психолози! Великолепно наредените думи правят впечатление, то е блестящо, магическо, понякога вцепняващо и все пак мимолетно. Вие четете писмото един път, втори път, трети път и текстът ви изглежда не така силен, както в началото. Потъвате в потока на изреченията, долавяте декорация, прецизирана стилистика, показване на литературната сръчност и много малко непосредственост. Долавяте, че мислите не се леят, не идват от сърцето на автора, показват

неговата рутина, скриват празнотата на духа. Писмото не е щанд на чувствата, витрина на намеренията. Нужни са светлосенки и полутонове, криене и разбулване. Конфекцията в любовта убива самата любов. Всеки миг е открехване на един нов свят. Оставете вашия партньор да открие пътеките към него. Не му казвайте какво го очаква, покажете му кулите на замъка, луната над хълма, върховете на боровете – той сам ще намери пътя, ще открие съкровището. Той чете зад редовете, очаква да разбере какво мислите за него, иска да знае дали неговите намерения съвпадат с вашите, дали има хармония между вас. Тази изтънчена чувствителност, предизвикана от представата за подробностите, го кара да бъде страшно наблюдателен. И най-малките чертички върху гърба на плика, полето на листа, изборът на марката, комбинирането на стойностите, разположението на адреса, най-последващо съдържанието, преминало през неговата интерпретация, определят отношение към вас. Или го привличате, или го отблъсквате. Безразличието е коректна форма на отблъскване. Бъдете много внимателни, когато пишете, не защото писмото е документ и от него могат да произтекат хиляди неприятности, но да не отблъснете един човек поради неправилно разбиране. Това е жестоко и непростимо! Може да изпитате удоволствие, че сте приключили с една връзка, че сте се отървали от едно бреме, че сте захвърлили един човек, който ви е обичал! Сигурни ли сте какво ще ви се случи в бъдеще? Няма ли да си спомните за него в часовете на страдание и на самота? Няма ли да съжалявате за тази бърза и необмислена постъпка? Няма ли да си кажете: „*Как четох! Как разбрах!*“? Не пренебрегвайте едно получено писмо! Не се мислете за владетели на бъдещето! Не казвайте големи думи! Вие сте господари на мига и това е всичко. Написаните редове, прочетени след време, показват ясно какво сте пропуснали поради равнодушие или

жестокост, самоувереност или елементарност. Старите писма ви карат да се вглеждате в себе си.

32. Вие се питате какво е станало. Как е възможно една богата кореспонденция да спре? Как е възможно безразличието да погълне мислите и чувствата? Как е възможно всичко да е така променено? Погледнете нещата в дълбочина. Откъснете се от дебелите книги за любовта, от мненията на авторитетите, от примамките на академичните предначертания. Обърнете се към нещата от живота! Обърнете се към психологията на живота! Обърнете се към вас самите! Вие живеете с вълненията на една среща на духовете. Вие напускате света на самотата, намирате щастието във вселената на една любов, невидима за другите, извор на радост и самочувствие за вас. Откривате, че дължите само на един човек това чувство на сигурност, което имате, което ви прави силни и способни да се борите с неприятностите, да оцелявате, да се усмихвате, когато около вас лицата са непроницаеми. Ако между вас съществува една нежност, една близост, една топлина, различията в светоусещанията и професионалните ви интереси няма да ви направят студени и далечни. Опасността и конфликтните ситуации започват в момента, когато един от вас открие умело прикриваното безразличие на другия. Тогава идва отчуждението, невидимо в началото. Духът на една любов – това е преживяването на ценностите, отсенките на настроенията, носталгията по красотата. Ако не са споделени, съвместната връзка става товар, принуждение, робство, презрение, търпимост, тайно желание за избавление. Ако те са споделени, близостта и интимните преживявания, загатнати и разбулени в писмата, трепетите и ласките стават едно очакване, радост за вас, състояние на сигурност, желание да продължите вашата любов, бариера срещу събитията на света. Те не преминават стените. Те са отвън, вие сте вътре.

Всичко е свобода и вярноост, взаимно откриване и красота, хармония и съвършенство. Има полъх. Има пращец по крилицата на пеперудата. Има светлина. Знаете ли индианската легенда за чайката: „В незапомнени времена чайката владеела светлината на деня. Тя се страхувала да не изгуби своето богатство и заключила светлината в златна кутия. Когато искала, отваряла кутията и поглеждала в нея. Виждала сини морета, червени риби, бели реки, зелени гори, шарени пеперуди, бели облаци. В мълчанието на времето тя гледала картината на вечността. Чайката пазела светлината и хората живеели в тъмнина. Те не познавали нито небето, нито земята, нито морето. Те се чудели как да откраднат кутията на чайката, как да се порадват на светлината, за която само били слушали. Един ден гарванът се престорил на болен. Казал на чайката, че единственият лек за него е да погледне светлината. Чайката се смилила и му позволила да погледне в кутията. Гарванът грабнал кутията и я занесъл на хората. Те погледнали в нея. Видели сини морета, червени риби, бели реки, зелени гори, шарени пеперуди, бели облаци. Открили илюзорното щастие. Чайката заплакала и се спуснала над водите да търси откраднатата кутия. Летяла в мълчанието на времето и виждала очите на хората. С всеки изминат миг тя опознавала мъката им, наблюдавайки ги отблизо в тяхната неволя. А нейното сърце летейки над тях ставало топло като слънце от това. Очите на хората пазели светлината. Чайката, летейки в мълчанието на времето, виждала сега по-истински тези очи. И тя искала да им даде нещо което да им помогне да се справят с трудностите на студената долу земя.

Чайката станала приятел на хората. И те я обикнали. От тогава до днес само морето знае тайната на това приятелство.“ В една любов светлината на духа създава нейната

неповторимост. В живота, изпълнен с тревоги и неизвестности, бихте помислили, че една любов изглежда като самотно цвете. Но как ще отречете, вие го виждате, хората обичат, очакват, преживяват трепетите на неуловимото. Всеки има една тайна, една история, една надежда. Любовта преобразява целия живот на човека, прави го друго същество, отключва пред него непознати светове, доближава го до тихата хармония на вечността. Хората са нещастни, ако живеят без любов, без очакване, без взаимност. Един човек ми казва: „*Никой няма да четете книгата ти! Пишеш за писма, за любов! Ще я четат само учениците и войниците, студентите и фризьорките!*“ Гледам очите му – безизразни, лицето – повехнало, движенията – бавни, лъха на старост. Интелектуалец. Мирабо на кафенетата. Планина в страната на изкуството, в своите очи. Отрича любовта, защото я няма. Полъхът на младостта не е в якето и маратонките. Той е в съвременното усещане на нещата, потъването в живия живот, излитането над блатата, трепета! Вие ме разбирате! Ако обичате един човек, ако живеете с писмата му, ако дълго гледате снимката, ако жадувате да го прегърнете, да погалите косата му, да потънете в тишината на докосването, да се влеете в душата му – вие изпитвате чудото на любовта. Никой не може да ви забрани да го изпитвате, да не вярвате, че то съществува! Ако слушате в тъмнината Бах и съзвучията на органа ви свързват с Космоса, това е любовта във вашия малък, но богат вътрешен свят. Музиката е приятел на любовта. Ако пишете за музика и любов, ако изразявате пред някого очарованието от едно изпълнение, от един автор, вие носите в себе си любовта, вие сте в планетата на ценностите. Ето атмосферата на вашите писма! Думите могат да бъдат кратки, но зад тях е безкрайността на вашия дух, изтънчеността на вашите чувства, яснотата на вашия поглед. Вие не сте замръзнали в правилата на играта. Вие не играете.

Вие живеете. Печелите или губите, изоставате или напредвате. И това прави силата на вашите думи! Вие имате вашата опитност, вашите преживявания, вашата истина! Имате спокойствието в неспокойствието на света, защото сте обичани! Ето от къде идват думите върху белия лист, желанието да напишете едно писмо, бързината да го изпратите, нетърпението да получите отговор. Вие вървите към хижата в планината! Над боровете небето е тъмно, звездите треперят, лъха хлад. Не спирате. Вървите. Вървите. Намерили сте пътя. В далечината – светлина. Не спирате. Тъмнината не ви плаши. Очертава се хижата. Виждате светлината на прозорците. В пътуването на писмото към човека, когото обичате, меката светлина на взаимността е краят на пътя. Може да е зима, но в душата ви е пролет. Сигурен съм, че ще кажете като Кнут Хамсун: *„Дните минават, стъклата по прозорците се размразяват, снегът се топи, южните склонове се зеленеят, гората се разлиства“*. Това е вашата пролет!

33. От древността до днес, от Платон до Кърт Вонигът, от римския свят до съвременните начини на комуникация, писмото остава най-достъпната, най-непосредствената, най-топлата връзка между хората, разделени от разстоянията, но сближени чрез една невидима привързаност. Писмото не е енциклопедия на самоизтъкването, то е истина и откровение, глас без звук, параклис на чувствата. Не се притеснявайте да бъдете хора с нежни души! Не позволявайте вашата любов да умре неочаквано! Не позволявайте досадата и студенината да убият вашите чувства! Не позволявайте да ви премаже безразличието! Не се отказвайте от писмата. Има самотни хора, изоставени, забравени, захвърлени, унижени, хора без капка любов, без капка взаимност, без капка съчувствие в този свят, подчинен на техниката и бизнеса. Защо? И те са обичали! И те са очаквали! И те са имали писма! Водата на живота е из-

текла. Почвата е вкаменена. Тревата е увяхнала. Пустотата е настъпила. Ние копнеем за една дъждовна капка, копнеем за капка роса, копнеем за една сълза дори, но кой ще я изплаче за нас? И тук, в това средоточие, в този преплетен възел на чувствата и събитията има една надежда, една мисъл, едно прозрение: любовта може да бъде запазена! Но как? Нали е преминала! Миналото не може да бъде променено, бъдещето е неясно. С течение на годините хората губят вкус съм създаване на нови контакти, затварят се в желана самота, несъзнателно я приемат като убежище, като защита, като последен пристан. Не се плашат от тази дума: пристан. Всички стигат до там. И тогава в часовете на залеза, между книги и грамофонни плочи, между снимки и стари писма, между бележки и ненужни документи, размишляват за онова, което е било. „*Онова, което е било!*“ пред невъзможността да бъде друго. За утешение казват: „*Можеше, но не го направихме!*“ Вие ще го направите. Напук на тревогите и пустотата, вярвайте в любовта, имайте я в живота си, пазете я с взаимност, с хармонията на духа и тялото. Тогава тя е способна да се пребори с времето, да бъде извор на живот в часовете на времето. Цените красотата на ласките, благодарете за тази привилегия – да имате една хубава любов. Доколкото е възможно, поддържайте нейния огън с писма. Когато сте далеч, писмата ви приближават до човека, който ви очаква. И никога не се съмнявайте в истината – корените на любовта, това неуловимо за другите привличане между двама души, се крият в духа. Физическата близост – без нея любовта би изглеждала литературна дреха на една емоционална връзка – остава подчинена на духовната стойност на индивида. Без съмнение, тя намалява с годините, но това има строго личностно значение. Интелектуалните качества на един човек не събуждат непременно любов. Иначе академиците и професорите на планетата биха били

безкрайно щастливи до края на живота си, обичани и очаквани, предмет на възхищение и нежни трепети. Духът, това е естественото излъчване на една личност, нейният натюрел, истинското съдържание на човешкото същество, извън условностите на професията, социалното присъствие, образованието, икономическата сигурност. В духа има нещо меко и красиво, много индивидуално и неотразимо. Едно писмо го показва, без да го изчерпва. Духът е росна капка върху лист на роза. Той е знак на нещо, което освобождава, което носи смисъл, което радва, което изгражда, което не се променя. Чертите загрубват, тялото се уморява, движенията стават бавни, формите – натежали, косите – побелели, зъбите – развалени. Картината е тъжна, но очите крият една светлина! Вглеждате ли се в тях, виждате душата на човека. Оставете духа да води думите ви. Той живее в мислите ви. Щом те са светли, думите са точни, писмата са верни! Не лъжете нито себе си, нито вашия партньор. Духът е мистерията на една любов. Той не се поддава на научни изследвания или на художествени описания. Животът и музиката са единствените форми, чрез които той живее. Вие казвате: „*Това писмо е музика! Думите се леят!*“ Искате да кажете: „*Писмото е музика! В него има дух!*“ Вие живеете в света, не сте странници в пустинята на времето, птици над океаните на самотата. Вярвайте в любовта! Не се отделяйте от духа! Бъдете верни на себе си! Носете свободата в отношението си към ценностите. Оценявайте простотата в нещата, които ви се случват! Радвайте се, когато някой ви пише! Радвайте се, когато има на кого да пишете. Идват години, когато връзките се приключват. Оставете сами в една стая, в един апартамент, гледате от прозореца как животът върви. Коли. Прегърнати млади хора. Усмехнати лица. Какво значение има какво сте били? Вие сте били... Сега сте други. Не живеете със спомените! Не се ровете в писмата

от миналото! Не гледайте снимките! Замислете се! Какво е станало? Не търсете причината единствено в годините, в храната, в социалните условия, в разточителността на преживяванията, в гоненето на сенките! Припомнете си какво сте направили, за да изгубите духа си! В какво сте сбъркали? Кого сте отблъснали? Какво сте спечелили? Защо музиката е изчезнала от вашия живот? Вие сте били обичани. Това е било отдавна, много отдавна, във времето на приказките. Постепенно си припомняте моменти от една любов, която сте забравили... Очите ви стават по-живи, рефлексите – по-бързи, лицето ви се прояснява. Идат ви на ум думи, изрази, откъснати фрази, замъглени от времето, приглушени от шума на събитията, спътници на гласа на самотата. Не! Викът на самотата. Едвард Мунк! Вие се усмихвате! Чертите ви за миг стават хубави! Вие живеете! Вие живеете с младостта, която някога сте имали!... Не мислете, че това ще стане с вас! Вие сте тук. Вие живеете сега. Имате своя живот, своя свят, своята любов. Пазете тези съкровища. Продайте всичко, за да купите бисера. Не се отделяйте от човека, за когото вие имате значение. Може писмата, които си разменяте, да ви изглеждат обикновени, скромни, кратки, нередовни. Нищо. Радвайте се. Това е водата на живота, която до годините на старостта ще напоява корените на вашия дух. Били Греам пише с една вълнуваща откровеност: *„Нашият век е считан за век на свободомислието. Опитвахме се да променим света и законите, които го управляват, чрез знание, наука, изобретения, открития, философия и материалистическо мислене, но каквото и да правим, краят си остава един и същ: Определено е на човешките веднъж да умрат“*. Защо умира една любов? Може ли да умре една любов? Защо рухва „Стената“? Въпроси. Отговори. Думи. Никоя наука не казва истината. Никой авторитет не посочва причината. Всяка любов има своя

естествен край и все пак, ако вие запазите свежестта на чувствата, огъня на привързаността, доверието във взаимността, светлината на нежността, вашата любов ще умре със самите вас. Каква по-хубава смърт от тази! Как да стане? Коледната елха не ви ли напомня за севера, за планините, за тишината на светата нощ, за нещо красиво и сигурно? Не пеят ли в душата ми думите: „Тиха нощ, свята нощ“? Не усещате ли простотата на постоянното? Намерете вашата канара. Изградете къщата си върху камък. Животът е кратък. Струва ли си да го изгубвате в отблясъците на непостоянното? Намерете постоянното. Откриете ли голямата любов във вашия живот – обичайте, пишете, говорете, работете за човека, който е с вас. Бъдете елхата в малката стая на един друг живот. Така духът и красотата, силата и радостта няма да ви напуснат. Ще докоснете птицата на щастието!

34. Има един момент, много интимен за всички нас, моментът на получаването на писмото, докосването на плика, отварянето на плика, разлистването на страниците. Смисълът и значението на писмото, неговият живот и неговата вечност се крият в тези мигове, в тази симфония от тонове, картини и мълчание. Музиката в нещата от живота! Искам да изживявате тази музика и никога да не остарявате: *„Първият ден от седмицата, първият сняг, първата истинска зима започва с едно писмо от теб! Това е толкова хубаво! Днес е понеделник. Зная, че ще получа писмо от теб, сигурен съм, усещам го с всички сетива и никой не може да ме убеди, че няма да бъде така. Учебните часове приключват и всеки остава сам със себе си. Аз не съм сам. Усещането, че ще получа частица от теб, ме прави уверен, светът около мен става по-добър, всичко е толкова красиво: и студът, който изостря сетивата, и пухкавият бял сняг, и командите на офицерите. Аз съм другаде. Съзнанието ми посреща твоето писмо още в*

пощата, където пощальонът-курсант току-що се усмихва на служителката и бърза да зарадва нечии синове, любими, приятели. Бърза да зарадва и мен! Влизам в спалното помещение. Когато чух, че имам писмо, това, което направих, бе да го взема със затворени очи, да го отворя, да разгърна нежните листа и чак тогава да си отворя очите. „Здравей...“ Усетих как една позната вълна ме обзема, вълната на осъщественото очакване, на осъществената надежда. Как бих искал и други хора да усетят какво означава едно истинско очакване да се превърне в реалност!“

ИЗДАТЕЛСТВО ХЕЛИОПОЛ

„СЛЕДВАЙ СЪРЦЕТО СИ!“

КНИЖАРНИЦА „НОВОТО БИТИЕ“

София 1000, ул. Хан Крум 7 А (до пл. Славейков)

За контакти: тел. **0887 025 404**

e-mail: **heliopol@abv.bg**

Интернет сайтове на Хелиопол:

www.book-heliopol.com

www.rosovazora.com

www.imadrugpat.org

www.heliopol.com

www.beinsa.net

www.7rilskiezera.com

Книжарница „**Новото Битие**“

Книжна борса **Болид**, ет. 2

Книжарница „**Астея**“ тел. 02 981 10 58

Книжарница „**Новата Епоха**“ тел. 02 981 32 79

Книжарница „**Розова Зора – Билкария**“, гр. Стара Загора, ул. Княз Борис I № 104, срещу централна поща

Книжарница, гр. Русе, ул. „Борисова“ № 56

Верига книжарници **Сиела**

Верига книжарници **Букпойнт**

Верига книжарници **Хеликон**